

לַיהוָה: יָבֹעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם
 בְּלִילָה הַזֹּאת וְהִפִּיתִי כְדִי־בְכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם יַעֲדֵבְהֶמָּה
 וּבְכָל־אֲדֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים
 אֲנִי יְהוָה: יְיָ וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת
 עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וּרְאִיתִי
 אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יְהִיֶּה
 בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחֵית בְּהֶחֱתִי בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: יְיָ וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְיְהוָה
 לְזִכְרוֹן וְחֲגֹגְתֶם אֹתוֹ תַּג לַיהוָה
 קְדוֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:
 שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹךְ

שפתי הכמים

ואחס טבו כל טבדותיו לש"ס דרך דילוג וקפלה זכר לבמו וכו' ול"ג ד"ה (מבט"ס): ק כלומר כמו מלך במהנהו לילך כדרך ישרה וא"י כונה לכהן ולכהן בעבודות העיר כך הקב"ה היה עובד בעבדו אחד בזכר וכהנהו הפכה לקו בכורי מזרים בין בחותו עבדו בין במטותו אהר"ה דל"ג ועבדתי ל"ל [רא"ס]: ר דאם לא כן בהמ"ל ל"ל: ש מנח"מ המשה שפטים ל"ל א"י ה' וכו' דנח"מ יה' הכה כל בכור וכו' כש"ה הוא וית ד"ט י"ל כיון שהוא עמו היה נאכה אש"פ שג"ד עמו א"י קב"ה ע"י ב"ט: ת [מ"ה] בלה האמר מדכח"ב לכס ה"ה גזור הוא ג"ס לדורות וכו' הולך כדכ' לזה שהרי כח"ב אהר"ה לדורותיהם הלה כדי לטעמו למהותם וגו' א שהרי למעלה הזכרו יום ההודס ועשור ו"ד: ב (מ"י) וה"ל ח"כ ל"ל לדורותיהם. י"ל דלי לכו לדורותיהם ה"ה לזה הדור יהיה להוקף עולם שיהנו בכל שנה

מכפנים: וראיתי את הדם. הכל יגלו לפניו אלא אמר ופוסח אני עליכם: ופסחתי. והמלתי ודומה לו [יסעיה לה] פסחה והמליע ואני אומר כל פסיהה לשון ופסחתי מדלג ה' מבתי ישראל לכתי מזרים שהיו שרויה זה כחוק זה וכן [מ"ה יה] טופחים על שמי הסע"ה הפסחיה הולכים כקופלים וכן פסחו והמליע מדלגו וממלעו מבין המומהים: ולא יהיה בכס נגף. א"ס שמזרים [מכילהא] הרי שהי' מזרי כביתו של ישראל יכול ימלע ת"ל ולא יהיה בכס נגף. אבל הוה כמזרי ורבותם אורו. [מכילהא] יום שהוא לך לזכרון אמה חונגו ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון א ה"ל א הוה אשר ילחם למדנו שיום הינאה הוא יום של זכרון ואיזה יום ילאו ה"ל [במדכר לג] ממחרת הסע"ה אומר יום ט"ו בניסן הוא של י"ע שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר ילאו: לדרהיכס. שומע את שמי שנים הלונדו לומר הקת שולס ב חגגוהו [מכילהא]: [טו] שבועת ימים. שטיינ"א של ימים. שבוע מצות האכלו. ובמקום אחר הוא אומר [דברים טו] ששת ימים תאכל מצות [פסחים יב] למד על

רמב"ן

אינו רק בפסח מצרים. וכן אמר הכתוב בפסח שני על מצות ומרויים יאכלוהו ולא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל הוקת הפסח יעשו אותו שהן צלי אש לא נא ולא מבושל: (יב) וככל אלהי מצרים אעשה שפטים. בשפטים האלה בעבור כי מוסר הבלים עץ הוא וכי בשעה

1

אונקלוס

יב ואתגליתיה
 דמצרים
 ואקטול
 ב' ארעא
 מאנשא ועד
 ובכר
 אעביד דינין
 יי ויהי דמא לכון
 בתיא די אמתו
 ית דמא ואיחוס
 וקא יהי בכון
 לתבא במקטלי
 דמצרים: יי ויהי
 הדין לבון
 ותחגגו יתיה חגא
 לדריכון קיים
 תחגגוניה: טו שבוע
 פמיור תיקלון

הו"א ופסח"ה גרמט"ס: כח: וכל אלהי ימים שפטים לה

רש"י

פסח"א ל' פסועה: (יב) ועברתי. כמלך העשר למקיס ק ובהעברה אמת וברגע אחד כולו טרין כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחר במזרים ומיין אף בכורי מזרים שבמקומות אחר (ההלים קלו) למכה מזרים שבמקומות אחר בהמה. מי שהחליט בעבדיה הלה חקט השורעניות: ובכל אלהי מצרים. שלקן מחכת נמסת ונחכה לחרך: אעשה שפטים אני בעלמי ולא ע"י ש שליח: (יג) והי' הדם לכם לאות ולא להרדים לאות מחאן שלא נקטו הקב"ה נוהן אני את עיני לראות שאחס עסתי

בנייה כהוב וה' הכה כל בכור וכל בכור בדרת השפטים באלהיהם כי לכיתת הבכורות תרדו פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים והשפטים לא נודעו עד הבוקר שהלכו לבית הועבותיהם כקב"ה את אשר הכה יי' בהם כל בכור ובא"י ה' שפטים. ועל דעהו ירכוז הכתוב לשון

לפניה כח א"כ ל"ד: (יא) נכילו דעניות מרי פלמא דייק כודייקו מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב

בעל המורים
 כעל המורים
 כעל המורים
 כעל המורים

אבן עזרא

למטה וכו' וכו' כח רגע המטהית שיפסח השם על ה כל שם להיותו לני אש להחבסל מהרה. וכן אמר הקדושים שמו נאכל חלל עד הלות. ואינו נאכל אז (יב) שברתי בחרן מזרים. כי כח השם גזבור כמזריס. כללו השם עובר: וככל אלהי מזריס קטנים. כדרך וראש דגון נוסל לפניו ארצה. וכו' והמטהית עשה יי' שפטים ויהי יהיה לכם לאור נכסם ולא ירך בשמע"ל לעקת המלריים כמות ב בעבור הפסחית בעבור הדם אשר אני רואה הפסח לא יהי בכס נגף. כי זה הדם יהיה לאות על המ (יג) והי' היום הזה. יהיה זכר לדורות: ומגוחס הוא ש הפסח ואמר חוקת שולס לדורותיהם ולא (ט) שששת ימים. טעם מצות תאכלו זכר לאכילתם

מזריס. מלריס ותקן חכל מוסרות העכות שהיו חוקפי כח"ב כח"ב הכתורה וכמו שפירכתי הענין במקומו המעשים יחד היו לריכין להיות וזולת ה' חין נס המטהית שאל לא היה הגלות לא היו משיגים אשר המתיק ומה שכרדו ומה גס לפי מה שכתבנו ב מלריס ט גוי גדול עממו שהוציח ה' ממלריס הכ פסל קדושהשם היתה ושם נמלאת וסגולת הוציח שפירד אשר מרדו חת חייבהו הוה כוד אומרס עת אז מלריס שאלס לרעלו וזולתו לא היה המהירות שהוציחם מלריס ומתקייס כרורים ומבכרריס והוא מאמר וזה לא הולא וכו' עדיין וכו' והיינו ע"ד קים לפרע דעניס ללא יכלו להתמהמה ועיקר הגולה היא ה מלריס אמר כי שלשחם יחד הכ העיקר ולזה הי מדקדק לכורכס יחד:

והי' יהיה גו' למשחית. פי' לסיכח משחית שיואל ל כולתו חין בו חלל כחינת טעב ההשחית לכ מלריס חתם שמו יתב' שהוא המטיה יסחד וירא מנש ליה טא שאלס ה' להיות הדס לחות וז"ל ח"כ מלר' חתם ל' בית ישראל יהי' ניולו ח"ל בכס ולא כמלרי'

לפניה כח א"כ ל"ד: (יב) ועברתי. אפ"ס נתיב לא"י שלא מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב מרי פל דאמר נחיון זכ חסון רכיב וחמ"ס חלון רח"ב לרב

דנין אב"א מצב כסא
 יצא אב"א מצב

ביום הראשון תשביתו שאר
מבתיכם פיופד אכל חמץ ונבדתה
הנפש ההוא מישראל מיום הראשון
עד יום השבעי: מן וביום הראשון
מקרא קדש וביום השביעי
מקרא קדש שיהיה לכם כל מלאכה
לא יעשה בהם אך אשר יאכל
לכד נפש הוא לבדו יעשה לכם:
" ושמרתם את המצות כי בעצם
היום הזה הוצאתי את צבאותיכם
מארץ מצרים ושמרתם את היום
הזה לדורותיכם חקת עולם:
" בראשון בארבעה עשר יום
לאחדש בערב תאכלו מצות עד יום

שפתי חכמים

וזה וכו' : ג מדכתיב וביום השביעי עזרת לה' להכין משמע דלה
סוכה רק עזרת אבל עמו חובב להכיל בו מנס דלם היה חובה הליל
כפי' וביום הו' תאכלו מצות ויזרת חסיד כדי כלה נחויב דלה מן
הקלל דלעיל כתבו ישיב דמשמע ולה' וסין להקבות לה לכבוד אלה
בערב תהכלו מצות ו' ימים לה' יחלל חמץ ומעיל' ירטיין דכפרכ
רשון חובב וכל הו' כיום וי' דה"ל בערב תהכלו מצות ר"ל כערב
חממי לטוב מצו והחלל חמץ כל' ו' ולה' תהכל חמץ וק"ל. סין
בעזרתי' ב' הכרין הכרבה אבל חינו נרין כ"כ לפי' רש"י פס"ה לה
הארבתי' ד' פ' רכב"ם (פסחים קג) השביעי בגלל' ו' ימים נולדת
תהכלו כיה וילת מן כנגל וכתב ביום הו' עזרת לה' להכין ולה' נה' בו
תהכלו מצות נלמד לעצמו כהו"ל רבות ולה' חובה ומן הערב הו"ל
נעדת שלה נלמד על עצמו כלבד ילל' גס על ככלל לוי'. והר"ה
דחה פ' זה וכו' בעין אחר: ה פירש"י [פסחים כח] ק"ל יחילה
הוא דכא כחיה על מצות ומצויים יתכללו דה"ל בערב לערל וכלל
ככלל' ימים נעום תהכלו כיה דיעים חף לילתו כמשמע כונהקף נן
תקרא דעד יום כה"ל להודע: ו פ' שידה וכן הוא בדבית בעל פה:
ז שפירשו קריאם קדש ר"ל תקראם נכסות ולהייליה ונשיה וסין
לפרש תפא"ד כס דכ"ל כנו' שפירשו קרוי מן הקב"ה קדש דה"ל ביום
סיום מעני' ליה ולה' וביום וביום: ח מדכתיב הוא דמשמע הוא וכל
בשיריו ומכיו נכס משמע כלל לרביכם ה"ל כ"ל כלל כחן שאלכר
כחן שאל' וכו' : ט ופ"ה דנמס' איספה וי"ל דמכרתי את הנהגות
מנוטותיכם סוף ויחילי' את אדם הכרטיס סוף מנויחם סוף: י פ' חס
כמלה חסכה ורולה לכמהין אפ"ה שרון בהטיהה משום סיוון חסן
דייה בלון וספחה פ"ה העלה כדי בשלשין עשום סיוב ושענהה:
ב [דכ"ה] דלפי פשיטו חף זה מתקומו דכלל' אחר שכעת ימים עולות
ההלי' ובשרתם את המלסו שלל' יחילו ליד חיומן יכסטיק כיריכם

אל תהי קורא את המלות אלה את המלות ב כדרך שאין
ספורנו

3

ביום ראשון תשביתו שאר
מבתיכם פיופד אכל חמץ ונבדתה
הנפש ההוא מישראל מיום הראשון
עד יום השבעי: מן וביום הראשון
מקרא קדש וביום השביעי
מקרא קדש שיהיה לכם כל מלאכה
לא יעשה בהם אך אשר יאכל
לכד נפש הוא לבדו יעשה לכם:
" ושמרתם את המצות כי בעצם
היום הזה הוצאתי את צבאותיכם
מארץ מצרים ושמרתם את היום
הזה לדורותיכם חקת עולם:
" בראשון בארבעה עשר יום
לאחדש בערב תאכלו מצות עד יום

פסח שאינו חובה לחלו מנהג וכן כד שלא יאכל
חף ששה ראות ת"ל שכעת ימים זו מדה בתורה דה
בכלל ד' וילת מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו
אלא ללמד על הכלל כולו ילא מה שבני ישראל
רשות יכול חף לילה הראשון רשות ת"ל בערב תאכלו
ה הכתוב קבשו חובה [שם כח]: אך ביום הראשון
תשביירו שאור. מערב יו"ע וקרוי ראשון לפי שכל
אדם הולך הלפני ארס נולדת או אינו אלא חמץ
שכעת ת"ל לא חשקט על חמץ לא חשקט השקט
חמץ קיים [מכילתא]: הנפש ההוא. כבתי
ובדעתה ופרש לאנוס: שישראל שומע את התורה
ותלך לה לעב אחר ת"ל במקום אחר מלפני
שהוא רשות: (טו) מקרא קדש. מקרא קדש
ז אותו קדש לחילה ושתייה וכמות [מכילתא]: סוף
בהם. חפ"י ע"י חמרים: הוא לברו. (יכו) י
ת"ל הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לש"ג) הוא ולא
שאפשר ת לעשותן מערב יום טוב: לכלל
לכמהה יכול חף לנכרית פ"ה ללם [ג"ה חף]
כ"ר: (יו) ושמרתם את המצות. שלא יעשה
חמון מכילן אמרו הפה יתלסו בלון. רבי יעשה
חממיון את המלות כך חין הממיון את המלות

ספורנו

ביום ראשון תשביתו שאר
מבתיכם פיופד אכל חמץ ונבדתה
הנפש ההוא מישראל מיום הראשון
עד יום השבעי: מן וביום הראשון
מקרא קדש וביום השביעי
מקרא קדש שיהיה לכם כל מלאכה
לא יעשה בהם אך אשר יאכל
לכד נפש הוא לבדו יעשה לכם:
" ושמרתם את המצות כי בעצם
היום הזה הוצאתי את צבאותיכם
מארץ מצרים ושמרתם את היום
הזה לדורותיכם חקת עולם:
" בראשון בארבעה עשר יום
לאחדש בערב תאכלו מצות עד יום

ספורנו

4

היה השתייץ אינשוא שהוא מישאל ל קמיוא קדמא דתנא ועד יומא שביעאה: סו ובקמא קדמא
היה קריש ובקמא שביעאה מעדע קריש ויהי לכוון כל עבד קמא לא יהעביד בהון לחוד סו ויהעביד
לכאן כל נפש איהו בלחור וי יהעביד לכוון: ויהקרון את לישא דפמיא ארום בקרון יומא הבין הנפיק
היה ליה יומא הקרון את פקחא ובקמא דתקסר תיבלון פמיא עד יומא דעשרין וסד ליקחא בקמא
בעל המורים

רשב"ם
חלוהו סו זות תעורה: (סו) אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ולכך נתייב בכל
ימים טובים מלאכה דבניה דא תסו למסוי אובל נפש אבל בשבת ויהיב
בחיב כל מלאכה: (ו) וסרתם את הסעות. כאובלם ביום הזה לזכרון: כי
בעצם היום הזה תהוה עמתי וגו' ולא הספיקו בעצם להחמין. כרתיבס ויאסו את

שפתי חכמים
כשאר דייס לו דללו דיקה על המלוח קהי וכו' ל וס"ח דהכל משפט
דכלו' ימים טובים סוה וזנין פכש"י ככדיו דכל ז' רשות הוא וי"ל
כחן שלא חתמר אזורה כל מלאכה לא יעשה לא לזרות
למה נאמר והלא כבר נא' שבעת ימים ל לפי כנה' ימים לילות

דעת זקנים מבועלי התוספות
פכש"י חס"י ע"י אהר"ם וקכ"ה כה"י מסה דכשנת אמרי' וסרתם
וי"ל דאסמכתא בעלמא סוה ל"י ע"י פ"י ד' אהר"ם דפכש"י ר"ל פ"י כט וכחו קכש"ם
ס"ע שנת דחציא סוה י"ס לא קפ"ל: סוה לכוז יעשה לכס. סימן

אבן עזרא
רמב"ן
בשנאין לפניו ע"י ספקטור שלו ישהם השרפים שמהם
הצא אש שורפת בארוביו כענין אליהו בשרי התמשים ובכל
אלהי מצרים אעשה שפטים ולא ע"י השליה השלוח מאחו
ית' לכל המעשיו הנעשיו' בארץ והוא המלאך הגדול הנקרא
בעבור כן מסטרון כי פ"י המלה מורה הדרך כמו שאמר
בספרי אצבעו של הקב"ה נעשה מסטרון למשה והראונו
כל ארץ ישראל וביאסרנו' שמע בלק כי בא בלעם ששלח
מסטרון לפניו ועור שם ראה ההילות תח לפניך או אכפת
לך אני מסטרון שלך. ואל תחמה שהרי אני עתיד לעשות
מאור לפני אדם עורל לפני כורש שנאמר אני לפניו אלך
לפני אשה אני עתיד לקדם לפני דבורה וברק שנא' הלא
ה' יצא לפניך וכן במקומו רבים וכן שמעתי כי שליח בלשון
יון מסטרון ורשאו אני י"י אני הוא ולא אחר שהוא אחר ואין
אלהים כמו למתות על ידו וזה ענין המדרש הוהו' כל
מלאכה לא יעשה בהם פירש רש"י אפי' ע"י אחרים ולא
הבינויה זה שאם האחרים האין ישראל' הם עצמן מוהרין
עליה ואין אני מוהר במלאכהי שלא תעשה על ידו אלא
שאם מצעה אחרו באסור מוהר עליה תעשה על ידו אלא
תהן מבישול בין במלאכתו בין במלאכה שמוס ולפני עור לא
אחרים הללו יעבדו אין אנו מוהרים בהנהגה על מלאכה של
עבדים כלל לא ב"ט ולא ביום שבה אלא שיש בה שבות
מרבירה' עם האמיר' שלנו כמו שאמרו אמירה לנכרי שבות
וזה דבר סבואר בגמ' אבל מצאתי במכילהא כל מלאכה
לא יעשה בהם לא העשה אהה ולא יעשה חבורך ולא יעשה

ומי מלת לילה. רק שבעת ימים נזה לאכול מזות להיות
וכן לאמר קרה לכם כלאהם ממלרים. כי אם כתוב כי
לא חתך. ואילו היו מניחים המלרים שיתמחהו מעט היו
המניחין פיסתם. והשבעת ימים כלאהם מלת אכלו עד
שבעת ימים כיום השביעי. כי הענין היה עליכם יומם
ולילה ולא היו מתמככים לנהום עכוב רב. וככה כתוב
על הסעוד. שבעת ימים תאכל עליו מזות לחם עוני. והנה
הביא על הפסח שבעת ימים תאכל מזות חיוב על דרך
הפסח. וסדר למען חזכור את יום אהתך. וכעוד זה כתוב
כל המלאת לא תאכלו ככל מושבותיכם תאכלו מזות. היוב
לחן ישראל וכו' וכו' לארץ. ואחר שקבלה היתה ביד
הי"ל עתה לשתט את הפסח בנסות השמש ללד מערב.
היוב לא תשתט על המן דס זכתי. על כן דרשו ר"ל אך
תהן. וזה כי כליו מעשה היו מעשה והנה פירוש ויכל
למס כיום השביעי. כאשר נכנס היום השביעי כבר
מזה מלאכה וככה ביום הראשון תשכיתו שזור בתיכם.
נכנס היום הראשון כבר נשבת כל השלור מהבתיס והנה
מלת יום ראשון סוף יום י"ד כפרב ככתוב מיום הראשון
עד יום השביעי. והנה פירוש זה כי שבעת ימים שלמים הם
יום י"ד למד כפרב שהוא סוף יום י"ד עד יום הכ"ה
למד כפרב. ושוד אדבר על זה: (מז) וזיום הראשון.
סוף יום יליאת מלרים. והיום השביעי הוא יום סביעת
ששה כאשר אפרס: כל מלאכה. בכל המועדים תהן מיום שבת ויום הכיפורים אין כתוב בהם כל מלאכה. רק
ששה לבדו אמר והתנה להוציא אוכל נפש. ובכל מקום בין בפסח בין בעצרת בין יום הזכרון והנה הסוכות היה אחו
דרך קלרה למר כל מלאכה לא תעשו. רק במקום אחד בפסח לא תעשה כל מלאכה על דרך שהזכיר חמלה:
(יח) והמרות. הנה לזה להיות המלות שמורים מימות הקיור. וכתוב והוצאתי את לכוותיכם ועדיין לא ילאו. כי
שאלת הנהגה היתה זו הנהגה. והטעם שתאמרו כן לדורותיכם: (יח) בראשון. אהו דרך קלרה כעבור שהזכיר

אור החיים
המן והייתי אומר אם לא אכל המן אין בידו לא זכות ולא
עונש ת"ל שבעת ימים תאכל מזות לו' לך כי כשלא אכל המן
כאלו אכל מזות וברי בידו ז' מלית עשה וטעם ז' ולא פתוח
ולא יותר נהכוון ה' סיהיו עסוקים במלות עד גמר הגאולה
שכח ביום ז' של פסח אשר הפליח ה' עשות נסים להם
וכרודפיהם משפטים גם יס טעם כרומניות כי יסודי
הקדושה שיהם שורס. נאמות ישראל שבעה עינים ותקרא
כנסת ישראל בת כשכ לסיבה זו:
ושמרתם את המלות וגו'. פ"י כשם שאני שמרתי היום ולא
אחרתי יום אהך ובעלם היום הזה הוצאתי
אחכם למען זה אחם ג"כ לא תאמרו המלות עד שתהמן
ואמר

הַאֶחָד וְעֵשָׂרִים יְחָדָשׁ בְּעָרְבַּיִם
שֶׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא
בְּבֵתֵיכֶם כִּי אֶל־אֵכֶל מִחֻמְצַת
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַרְת
יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם וּבְאַזְרוַח הָאָרֶץ׃ כֹּל־
מִחֻמְצַת לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל־
מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת׃ חֲמִישִׁי
פֶּאֶר וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲדֹהֶם מֵשְׁכְּנוּ וּקְחוּ לָדָם צֹאֵן
לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח׃
כִּי וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדֶת אֲזוּב וּשְׂבִלְתֶּם

שפתי חכמים

הא דפירש למיל דרשות הוא כיינו אכילת מלה דהפסוק מבחינה כהנינה מלה וכח מיירי לפני השכחה שאור ופס דמקם כהל נמה על' והל ככר נל' כדעת ימים מיט' ר'ל קרל דלעיל כדעת ימים מלות חאלו מלל קרל דרתיכ הלא כעת ימים שאור לא ימלא כדמכיס וקרל דלעיל מייס עד יום החדר וטעמים לחדש כדמכיס מיירי לפני כדכחה שאור ולי לא כוח נל' אלל' ז' ימים ה'ל דכיום חתה מלוח של פסחה שאור אכל לא כלילה עיינ כרל'ים שכלריך כאן: ם סי' מן מן כדכיס כנון שרות וכדמ' וכיואל כסן: ג סי' שהינו מוכר ככל ירלה וכל ימלא ויטיח ויסין תנווך בני מיירי שאין מלא כדכחה ונתר פירוש דביחך לאסוקי חמנו של נכרי וכי': ם כלו' יוחי' שאור מק'ו שממן שאין חישלו קשה שאין שממן אחרים חייבים עליו כרה שאור שממלו קשה לכ'ם: א דעובט שממנו מכל אוכל מחמלת: ם (נח') הרל'ים כהריך ככלן עד ולני ממנו צו פ' כ' פ'ין כחולין דק פ'ג נעשה דלנו כשרות כרש'י וחוסיות ולפי סכרל'ם שכח זכ' ל' ולני ממנו צו: ז' דק'ל ככל משכיותים למ'ל דכס' מוכח הנוף כול ומוכח כעצ טהרת בין נח'ל ומתוך דוק כל וכו': ק' כלו' ומ'י כירובל'ים אין יולא צו מוכח מלה כיון דלה נאכל ככל מושבותיכם: ר ה' דלל פי' נמי כהל מעכו ירכס ע'ל' כו' י'ל' דהכס' ללו כע' כעקר קלי' מלל כעסס המלוה וסעס המלוה סני' אסי' כמלהל דתנחה מלל כהל מעיירי כע' המקרא לכן פי' איתו כיותר קבוצ לסי

שאין לו יקח מן הסוף: למשפחתיכם. זה לביח אבות:

רמב"ן

נכרי מלאכה אולא העשה אחת ולא יעשה תבוך ולא יעשה נכרי מלאכתו ת'ל ששת ימים העשה מלאכה הא לא העשה אחת ולא יעשה תבוך אבל יעשה נכרי מלאכה דכרי ר' יאשיה ור' זונה אומר אינו צריך והלא כבר נאס' ששה ימים העבוד ועשיה כל מלאכה והרי דברו ק' מה שכת המורה אין אחת סוורה על מלאכת הנכרי כמלאכה וכו' ע'כ כבד'ייתו ז' ובודאי היא אסמכתא בעלמ' שבאלאסור מרבויים אמירה במלאכה י'לו וסמכו אוהה למקרא הוה אבל כמלאכה הנכרי בשלו מותר ולפי דרכנו למדנו שלא גזרו באמירה לנכרי אלא בשלנו. אבל בשלו אומר לנכרי ועושה וכך פירש'י כגמרא כ'ם. וכס' במכילהא עוד אין לי אלא אבות דברים שהן מ'סום מלאכה דברים שהן פ'סום שבות מניין ת'ל וזמרתם היום הזה להביא

5

הד ועשרין
 ברמשא: ים שבעת
 חמירא לא י' ש'ת
 פ'ת'יכון ארי כל
 מהמקעא וישתיצי
 ה היא
 ד'יש'אל
 וביציבא דארעא: ג
 מהמקעא לא תיקלון
 מותגניכוון תי כ' פ'
 פ'טירא: בא וקרא
 ק'כ'ר סבי ישראל
 ד'הון נגידו וסכו לכו
 בני ענא ל'ר'עיתכוון
 פ'סחא: בב ותסכוון
 אינונא
 רנ"א נפת ימים פסח'ד: ג
 פסח'ים צ'ג. כל פסח'ים
 ככל מושבותיכם פסח'ים לו: ו
 ח'ג טכ יל' ו'ק'ש'י

רש"י

מנין ת"ל עד יום האחד וגו' (יע) לא ימצא בבתיכם מנין לנבולין מ ח"ל ככל גבולך. מה ח"ל בבתיכם ביתך כדכחה חף גבולך שכדשיתך יאל חמל' שהוה אלל ג' ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל מחמצת. לענוט כרה על השאור והלא כבר עשה החמץ ם אלא שלא תאמר חמץ שראוי לחיילה עש שאור שאינו ראוי לחיילה לא יענוט עליו (מכילתא) עש על השאור ולא ענוט על החמץ הייתי אומר שאור מהמץ אחרים ענוט עליו חמץ שאינו מהמץ אחרים עליו לכך נאמרו שניהם: בגר ובאורח הארץ שהם נעשה לישר חל הולך לרבות את הגרים: (כ) לא תאכלו. אזהרה ע על אכילת שאור: כל פסח' להכיר את פ'ת ערובתו: בכל מושבותיכם וכו' מצות. צ זה נא למד שחלל ראוייה ל'סם מושבותיכם פרט למעשר שני ק והולת תודה (ל) פ"ס] [שאניה ראוייה ליאכל ככל מושבות אלא ש' (כ) משכו. מי שיש לו לאן ימאוך ר' משה: וכו' אנוכ. מין ירק שיש לו נבולין: אגודת אור

דברים שהן מ'סום שבות ובריהיה כאלו מטענת קו' לכותבן כפ'סוטן שגם זה נראה שהוא אסמכתא בעלמ' בזה פי' נכון עוד אדבר עליו בע'ה: לכל נפ'ש אינו כהלכה אבל לכם הוא לנכרים לכם ולא לנכריים (יע) לא ימצא בבתיכם. מנין לנבולין ח"ל בכל נבולין ח'ל בבתיכם מה ביתך ברשוך אף גבולכם ברשוך וה' לרש"י ואינו סכוון אצלי שאין במשמע ברשותך חמץ של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליה חמץ של נכרי שהיה ברשותו הוא ובתיים נבולין אצל ישראל של נכרי שלא קבל עליו אחריות אינו בא בהיקש תו' של בתיים פשוט להיות יותר משל נבולין אבל בבתיכם

והש"ס חזרן תיקלון חמיע: ים שובג
 רש"י בר נשא יהוה קבל שאהא רין
 קבל אחר מותגניכוון תיקלון פ'אירי: כ
 קבלו וקבו לבון פון בני ענא ל'יחופי
 חמ'ים נפ'ש ח'ין לומר ח'ין יום ופ'ס דמכסי
 ד'ס מ'סח' י'ס'רו ופ'רו מ'ילין ח'מים לומר מ'ס'ס נפ'ש
 בעל המורים
 כנו לכתוב דקה שכרית
 כני מן מוכר שלל יבולו מן כנול

אבן עזרא
 כחלם ראשון הוא לכם. והנה טעם כח
 וכמו כפ'סירי כחלם: חלם: (יע) שאור
 הוא הידוע. ואחר כן אמר כל אוכל מן
 סחמן. ודע כי מיום הראשון עד יום השני
 חלמו חלמו שהוא ונכרתה רק עם אוכל
 סחמן חלמו על ישראל. אמר יפת כי יש
 עלמה וסרת עמה אחרנית. כמו אודס ה
 שטעם חלם ופסדה וברקת. וככה מיום ה
 כשביש. וכבר זכיר כי כל אוכל חמץ מישר
 גזכין סחוף גר שהוא גר דק: (ב) כל.
 מכלה ח'ק'ל' החזרה. ואין בכל מושבותיכם
 רשות. כמו שנת ימים תעשה מלכה. ר'
 מוכר: (בא) וקרא משה לכל זקני ישראל
 לקבל. והלו לכם לאן. כעשור לחדש כאשר
 אמר המתקן כי ושמטו הפסח מהבנין הד'
 וטעם כי ושמטו אותו כל קהל עדת ישראל
 קל. והל'ין קמן כמספט כעבור הנה הנע
 הספס' לכן טו מהבנין קל. ולא מלינו מן
 הספס' מהבנין הדגוש. והיה ראוי השי'
 חמי. כע' משלו. רק כעבור אות הגרון
 טחה ע'ין כמספט כשרות כך כמו כבר
 גבה. כל כוהיה השי'ן כפת'ה גדול כלשון
 הגוף א': (כב) ולקחתם. עמה פי' אין
 רחמי על המשקוף: מנת הגודת. כמו חבור
 לגודת: חל'ר' מרינוס חמר כי החלף נוסך
 גוד. וס'ס'ס אמר כי החלף שורש כמו וד
 והגוף פי' החלף מלשון ערבי וסת'ר ובלשון
 והוא עכ'ר כמני מעמטים. וזה לא יו
 פ'סר על החלף אשר יאל בקור ולא ידעתי מו
 הסגל' ליע עשכ תיקף כי הוא הפך חל'ר'ו ש'
 ים לומר כי הפסח היו שוטטין אותו כסף
 החוכים וניש' אל המצוות. כמו וימך סף
 כספ'ם. ואחרים אמרו כי הוא כלי ועליו ר'
 מהלל' וקני ישראל. הפרשה הו הקצר כו
 חכ' כפ'ס' אוחם כל הענין וגבלל הר
 פי' ק'א'שה לכל זקני ישראל והם אכפו אל
 רוח'ת' לכת' למשמרת כעשור לחוש. ויהכן
 מבי'ם כ' דעה צאן. ואמר וקחו לכם קחו
 קחו ע'ד ומרתם את היום הזה ילו כן הל'
 חל'ם ח'ס'ר גס היום לכל יעשה כהשכוון ול
 וימר עש'ר' את היום הזה ולא יום אחר כמקו'
 כי כעס' ואלו ימין וסמאל' יחיר לתת טעם
 למרת המלות ויחיר למה שלא חריו לשמירתו
 כעס' וגו' פי' לעס' כעס' היום ונומר ו:
 נ'כ' את היום הזה:
 וקרא משה לכל זקני ישראל. והגם כי ו

76 ית.

עד יום האחד ועשרים פרש"י למה נאמר והלא כבר נאמר שבעת ימים לפי שנאמר ימים לילות מנין ת"ל וכו'. חז"ק היאך מצינו למימר לילות מנין הרי לעיל כתיב מיום הראשון עד יום השביעי ואפי' לילות משמע (נב). אלא ע"י דוחק י"ל יש לך דברים שמקבלים שכר בעשייתם ולא עונש (נג) כשאין עושים אותם (נד) כגון מצה בלילה הראשון ויש לך דברים שאין מקבלים שכר בעשייתם ושכר (נה) כשאין עושים אותם (נו) כגון מצה מליל ראשון ואילך¹⁰⁵. ומ"מ מצות, שבעת ימים מצות תאכלו כתיב כלומר אם אכל מצה כל שבעת הימים קיים הפסוק זה של שבעת ימים מצות תאכלו (נז). לילות מנין כלומר אם אכל כל שבעת הלילות מצה מנין שקיים את הפסוק ת"ל עד יום האחד ועשרים מכל מקום (נח). מיום הראשון עד יום השביעי¹⁰⁶ לא קאי אלא אכי כל אוכל חמץ. עד יום האחד ועשרים שלא תאמר שבעת הימים שצוה הקב"ה לאכול בהם מצה אין קפידא לעשותן בסוף החודש או סירוגין (נט) ת"ל בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב¹⁰⁷.

מקורות וצינונים: 105 הובא בריב"א בשם רבינו. 106 פסוק טו. 107 ובתו"ש אות של הביא ממדרש החפץ

ביאורים

(נב) הרא"ם תירץ דהכוונה לאיסור חמץ שיהיה שוה ביום ובלילה דמהפסוק הראשון לא היינו יודעים לילה ראשונה. אולם החת"ס בחדושי דף ג. ד"ה איתקש הקשה דלהר"ן מהצווי להשבית שאור לומדים שז' ימים הכוונה עם לילות לענין איסור חמץ, דהא איתקש השבתת שאור לאיסור חמץ. א"כ מהמכילתא, אין לפרש כדברי הרא"ם. וסיים, על כן נראה כמ"ש החזקוני, דהיתור בא ללמד שמצות אכילת מצה ביום ובלילה, עד כ"א בחדש לערב, דאף דקיי"ל דששה ימים רשות חרץ מלילה ראשונה מ"מ נהי דאינו נענש מ"מ שכר יש לו, (לפי החת"ס תיושב הערת המהדיר תוה"ש אות טז) ולולי זה לא ידעתי לפרש הנך קראי עכ"ד. וכ"כ בחדושו בסוגי' מי פירות אין מחמיצין ד"ה שבעת. (נג) ועונש, עפ"י כ"י. (נד) וקרוב לזה בס' המנהיג הל' תפלה סי' פה לענין הא דאיתא דתפלת ערבית רשות, דהיינו שאינו מחוייב לעשות, ואם לא עשה אינו נענש על כך, אבל אם עשה קיים מצוה ומקבל שכר, ועיין גם בפמ"ג פתיחה כוללת

ריש חלק ג'. לענין צדקה וגמ"ח לאחד שכבר נתן כפי השיעור הראוי. ועיין גם בפירוש ר"ח ב"ק ט: לענין שאם זימן לו הקב"ה ממון שלא מעמלו ומיגיעו הרשות בידו. ורש"י לקמן כ א אין אלקים אלא דיין כתב, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם, מקבל שכר, ואם לאו, אינו מקבל פורענות. יכול אף עשרת הדברות כן ת"ל וידבר אלהים. ועיין בפחד יצחק שבועות מאמר לז כהסבר הענין. (נה) ולא עונש, עפ"י כ"י. (נו) ראה בענין זה במלואים. (נז) ראה בענין זה במלואים. (נח) ויש מפרשים, עפ"י כ"י (במקום מכל מקום). (נט) בפענח רזא קרוב לזה. וז"ל: עד יום האחד ועשרים וקשה למה לי, דמדכתיב שבעת ימים מצות תאכלו וכתיב בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב וגו' פשיטא דעד כ"א בחדש בערב הוא, וי"ל דסד"א שאלו ז' ימים אין צריכים להיות רצופים רק שיתחילו בי"ד בערב קמ"ל. ועיין בסוגיא ערכין יח: ובתוס' שם שהקשו, וא"ת היאך אפשר לומר כן, שיום ראשון לא בכלל

יט. שבעת ימים ו תשביתו שאור מב מלפני היום מושב יו"ט מושבת הוא"י שהרי אתה ענוש נ וגו'. כי כל אכל נ לא תאכלו (ס).

כ. בכל מושבתיכו בין בחוצה לארץ לדרותיכם לפי שז כא. ויקרא משה מצות הלקיחה היו

מקורות וצינונים: כתי"ג בפסחים ה. 110 מכילתא

איסור חמץ והכתיב מצות, ובתרוצם שז מאי ס"ד להוציא לדברי רבינו נראה ע לעשותם בסוף החוד הירושלמי פסחים פ' אם לאכילת מצה ו מצות תאכלו, ואם והכתיב עד יום האר אם אינו ענין לאו לבעור חמץ. מבו הפסוק עד יום האח שיעשה בזמנים אד לסרוגין או לסוף ה עפ"י כ"י. (סא) ל כ"י. (סב) לפי ד הפשט, מכורא שאי נמצא בבית לא במכילתא ובפסחים על שאור. (סג) א

רבינו נסים

ערבי פסחים פרק עשירי

פסחים

כז שלטי הגבורים

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים...

בטל פקדן הדין ולא תחמה... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים...

בטל פקדן הדין ולא תחמה... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים...

בטל פקדן הדין ולא תחמה... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים...

בטל פקדן הדין ולא תחמה... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים...

בטל פקדן הדין ולא תחמה... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

בטל פקדן הדין... דבר המצוי... ואלו דברים... רבינו נסים...

להתיר מיני
 נ"א ס"א: ומותר
 [נ] תכשיל וכמנ
 להחמיר ואין
 נ"א.
 יאור הגר"א:
 וחר. שם ק"י.
 נ: מאי שני
 נ: רב הונא
 וארוחא].
 . מפני שהם
 דגן כמו דגן,
 קדירה גזירה
 יש מקומות
 פעמים תבואה
 נהגו לאסור.
 שרי לנכודיקי
 דירה בתסיס,
 דוכתא דשמימי
 ול לדי מימון

ות" שהאריך
 א מהני התרה

א בכלל גזירת
 ת מהרי"ל סי'
 זה, ולי"ש כל
 מזה פח ולא
 יגן הוי בכלל
 סי' קצו.
 ים שהיו כמה
 ית ואף הקמח
 מרו מאי שנא
 ו כל תפוצות
 לאסור, וכיון
 ל חטוש תורת
 דבר אעפ"י
 מעצמם איכא
 חטוש, אבל
 לעשות סיג
 דכתיב "לא

כל כן]. ואף שעדשים מין קטניות, [מ"מ סנר רצא
 דיש לחוש] משום אחרוני, כ"ש בזמן הזה שיש להחמיר
 [ולחוש משום אחרוני, וכמ"ש רבינו פרץ בהגהות
 סמ"ק סי' רכ"ב אות י"ב], שבדורות אחרונים שאינם בני
 תורה ודאי יש לגזור".

והמנהג ב"י כמ"ש

בפסחים נ'
 ב' [בני צייסן נהוג ללא הו
 חולין מזור לזידון במעלי
 שכתא אמו בנייהו קמ"י דר'
 יוחנן א"ל אבהתין אפשר
 להון אן לא אפשר לן, א"ל]
 כנר קבלו אנומיכס [עליהם,
 שנאמר שמע בני מוסר אביך

ואל תטוש תורת אמן], וירושלמי [פ"ד ה"א] הביאו
 הר"ש שם [סי' ג'] וכל דבר שידוע בו שהוא מותר ונהיג
 בו איסור [ונשאל אין ממירין לו].

[ביאור הגר"א אר"ח סי' תנג סק"ד, ה]

קפה

ד"שבעת ימים תאכל מצות [ה] כל
 שבעה מצוה, ואינו קורא לה
 רשות"א אלא לגבי לילה ראשונה
 שהיא חובה, [ו] ומצוה לגבי חובה
 רשות קרי לה. אעפ"כ מצוה
 מדאורייתא הוא". וכן פירשו [ו] יום

[ה] כל שבעה מצוה. ע"ד אכילת מצה שמורה
 בשבעה ימי הפסח. אמת כי כן נמצא
 במעשה רב כי הגר"א הי' אומר ומחבב אכילת
 מצה. ולא נתבאר מאין למד כן רבינו הגר"א ז"ל.

והי' נראה מדאיתא
 בפסחים [הף מ] דמר בריה
 דרבינא מנקטא לי' אימיה
 חיטי שמורה בארבי. ואי
 משום לילי יו"ט לחוד
 למה לה ארבי, אלא הי'
 מהדר לאכול כל ימי
 הפסח, איברא יש לרחות
 ולומר שא"א להוכיח
 מכאן, אלא שאם רוצה
 לאכול לחם בשבעה ימי הפסח מצוה לאכול
 שמורה דוקא או חובה. וכבר הראיתי בזה בהעמק
 שאלה סי' ע"ו אות ג' בס"ד מחלוקת הראשונים
 ז"ל דלא כהר"ן. אבל אין ראוי דמצוה לאכול לחם
 מצות.

איך שהוא לא שמענו לברך בכל ימי הפסח". ומ"מ מסופקי אם יש בזה משום ברכה לבטלה כמש"כ
 בשאילתא דפורים סי' ס"ז אות ג'. ובזה יתיישב טעמא דרב סעדי' גאון לענין ברכה על טבילה
 בערב יוהכ"פ שהביא הרא"ש וטור אר"ח סי' תר"ו.

[שו"ת משיב דבר ח"ב סי' עז]

[ו] ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה. עיי' תוס' דברכות דף כו. ד"ה טעה ובר"ן פ"ק דשבת סוגיא
 דלא ישב אדם לפני הספר, וכ"ד רוב הפוסקים שתפלת ערבית מצוה אעפ"י שקראוה רשות.

[פעולת שביד]

[ו] יום טוב אין צריך אות. עיין שו"ע שלו סי' ל"א סק"ג", וע' תוס' מנחות דף לו: ד"ה יצאו ותוס'

מקורות וביאורים

קיום מצוה באכילת מצה כל ז', וע"כ אין מברכין אלא
 כלילה הראשון. ובאמת יש לעיין לשיטת רבינו דאיכא
 מצוה באכילת מצה כל ז' למה אין מברכין כשאוכל מצה
 כל ז', וב"שדי חמד" [סוף חלק ח'] האריך בענין זה דיש
 שנהגו לברך על אכילת מצה כל שבעה, וגם הגאון ר'
 שלמה הכהן מוילנא זצ"ל במכתבו להשד"ח הניח הרבר
 בצ"ע דלכא' לדעת הגר"א יש לברך על אכילת מצה כל
 שבעה. וע"ז סובב מכתבו של הגאון הנצי"ב, ועיי' בשו"ת
 מהרש"ם ח"א סי' רט שכתב דגם לדעת הגר"א אין לברך
 על אכילת מצה כל שבעה.

כו. שהביא שם רבינו בביאורו את דברי הראשונים והזה"ק
 שסוברים כדעת השו"ע שם דאין מניחין תפילין בחוה"מ,
 משום דימי חול המועד הם ג"כ אות, וכתב שם דהאות
 היינו כמצה וסוכה. [והר"ד לעיל בסי' קעד בליקוטי
 הגר"א].

כב. כדאיתא בפסחים דף קכ. דמצה כל ז' הוי רשות ורק
 כלילה הראשון הוי חובה.

גג. הנה עיקר חידושו של רבינו דאיכא קיום מצוה באכילת
 מצה כל ז', כן כתב בשו"ת חתם סופר [יר"ד סי' קצא]
 בשם ה"חוקוני", וכן בחידושי חת"ס עמ"ס פסחים דף לה:
 הביא לזה ראיות. ועיי' להלן במקורות וביאורים שהבאנו
 מה שכתב המג"א לענין ברכה על אכילת מצה כל שבעה,
 ומבואר מדבריו דס"ל דאין בזה קיום מצוה, ע"ש.

כד. ועיין בפרי חדש סי' תנג ס"א שהביא ג"כ מדברי הגמ'
 הנ"ל מקור לגזירת קטניות.

כה. עיי' במג"א סוף סי' תרל"ט שכתב בשם מהרי"ל,
 ח"ל: מה שאין מברכין על מצה כל ז' היינו משום שאין
 מצוה באכילתו אלא שאין אוכל המן, משא"כ בסוכה,
 ע"כ. וכעיי"ז כתב בעל המאור בסוף פסחים. [ועיי' בברכי
 יוסף סי' תע"ה שנו"ב בד' בעל המאור], ומבואר דס"ל דאין

ספר מצוה רב
 בפינת הארץ מוילנא
 מוצא דברי רבינו ז"ל
 בליקוטי הגר"א

מקור לדעת
 הגר"א בענין
 מצה כל
 שבעה ואם
 מברכין ע"ז

עירובין דף צו. ד"ה ימים^ל ואפשר שדעת הגאון דכל מידי דלא מיתסר אלא בלאו לא בעשה לא מיקרי אות, ואף להמפרשים שהאות הוא שביחת מלאכה שאני איסור מלאכה בשבתות וי"ט שהוא בעשה ולא תעשה כדאמרין בשבת ריש דף כ"ה וביצה דף ח'.

[פעולת שכר]

(ח) ועוד כמה ראיות.

לכאורה ממאי

דאמרין [פסחים לה:] דאינו יוצא במצות שאפאן לקרבן תודה, משום רבעינן מצה הראויה לשבעה, מכאן ראייה לדעת הגר"א שהאוכל מצה בכל שבעת הימים יש לו מצוה, לא מצוה חובה כמצוה כמו בערב

טוב אין צריך אות, פסח במצה (ו) ובמוצאי יום טוב סוכות בסוכה^כ, (ח) ועוד כמה זכר. וכן שמעתי בשם הגר"א שהיה ראיותיה.

והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה, וביום טוב אחרון^כ היה אוכל סעודה שלישית, אעפ"י שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר יום טוב, מפני חביבות מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו.

(ו) ובמוצאי יום טוב היה משתדל לטעום

הראשון, אך מצוה של רשות, דאי לאו הכי ומצה בשאר ימי הפסח הרי הוא כשאר אוכלים שאינם חמץ, אז אין מקום לומר דבעינן מצה הנאכלת לשבעת הימים, ואינו דומה להאמור בסוכה דבעינן סוכה הראויה לשבעה, דמצות סוכה ישנה בכל שבעה.

[הוון הזקאל פסחים לה:]

(ט) ובמוצאי יו"ט היה משתדל לטעום חמץ. עיי' במג"א (ס"ה הנא בק"א), שאפילו אם לא הבריל, כיון דחשכה לילה מותר לאכול חמץ, ואיסור חמץ אין תלוי בהבדלה, שהרי אף בער"פ אם לא קיבל קדושת החג אסור באכילת חמץ, ואם יעבור יום ח' ולא יאכל עובר על כל תוספי "שבעת

מקורות וביאורים

היו מצוה, רק שאינו חובה, וכמשנ"ת.

כט. היינו בשביעי של פסח, ובחז"ל שעושין ב' ימים טובים של גלויות מסתבר דהיה אוכל סעודה זו ביום טוב שני בלבד.

ל. הטור בסי' תקכ"ט כתב, וי"א שצריך לעשות ביו"ט שלש סעודות, וכן כתב הרמב"ם, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא נהג כן, ע"כ. והשו"ע שם [ס"א] כתב דלא נהגו לעשות ביו"ט סעודה שלישית. ורבינו בביאורו שם, הביא מקור מהירושלמי [מעשר שני פ"ה ה"ה] שמכאן דאין מתודין וידוי מעשרות אלא במנחה דיו"ט, ולא בשחרית, משום דבשחרית הוא צריך עוד לאכול, וע"כ רק במנחה מתודה, ע"ש, ומשמע מזה דאין אוכלין ביו"ט סעודה בשלישית במנחה. [וכן הוכיח התו"ט שם, והובא במג"א סי' תקכ"ט סק"ה]. וכן מבואר כאן מנהגו שא"צ לאכול סעודה שלישית ביו"ט.

לא. כוונתו להביא מדברי התוס' שכתבו דהאות בחל המועד הוא "איסור אכילת חמץ", וע"כ כתב הפעולת שכר, דהגר"א סובר דאם אין באכילת מצה קיום מצוה, אלא רק מניעה מלאו לא חשיב "אות", ומוכח דיש מצוה באכילת מצה כל שבעה.

כז. בפעולת שכר [המובא בקובץ מפרשים] פירש כוונתו, דהנה במנחות [לו:] איתא, ר' עקיבא אומר יכול יניח אדם הפליין בשבתות וימים טובים ת"ל "והיה לאות על ירך ולטטפות בין עיניך" מי שצריכים אות, יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות. וכתבו התוס' דלא רק ביו"ט יש אות שאסור בעשיית מלאכה, אלא גם בחול המועד יש אות, כפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות דחייב בסוכה, ורבינו סובר דאם הוי רק איסור לאכול חמץ בשוא"ת, לא חשיב "אות", ורק משום דיש מצוה בקום ועשה לאכול מצה חשיב אות.

כח. בפסחים כח: איתא בברייתא דאמר ר' שמעון בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בכל האכל חמץ ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בכל האכל חמץ, והק' הפני"י שם מאי קאמר בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בכל האכל חמץ, הא בכל שבעת הימים אינו בקום אכול מצה לבר מלילה הראשונה דהוי חובה ובאינך רשות, וכתב הפני"י, דאע"ג דאינו מצוה אלא רשות אפ"ה שייך לישנא דקום אכול מצה בכל שבעת הימים כיון דכתיב להדיא שכעת ימים תאכל עליו מצוה, עכ"ד. ולהמבואר בדברי רבינו שפיר חשיבי כל שבעת הימים דישנם בקום אכול מצה, כיון דגם כל שבעה

מכביל במוצאי ד
נו
(ח) וכן חדש. והו
מחדש כל

איסור עד היום
להראות שמה שנמנ
מהמת מצות הבורא
זה כתבו כתום' שבות
י. ד"ה לא קראו]
מחמיר באיסורי הדי
איסורי תורה. [וכנ"ב
במעשה רב ס' פה
[חיי אדם כלל קל"]

(ט) והתמיר

וכן ראוי שיהיו כל
משומרים משעת
שיש כמה חששות
מים על חייטום וגם י
שמעתי לייבשן ו
יותר מדאי מפני שא
זמן לקצור וכו', ואדו
לאכול רק מה שמש
והיינו מטעם הזה,
לפעמים נשמים מרו
כל השך

אין יוצא בלחמי ר

לכ. הנה בדברי המע
חמץ, להראות שאין עו
בורא, ולא משום חש
לג. הגה"צ ר' נטע ו
תרגום יונתן כן עוזיאי
וחד לירחא, ברמשא ו
ב"תורה תמימה" [שמ
יונתן] [שמות יב, יח]
בחוספת שחי מלות
מאיזה מדרש ואגדה,
למה שנהגו גדולים מי
פסח, ואולי באמת סכ

שאלות ותשובות מהרש"ם

חלק ראשון

Shardron, Shalom Mordecai

אשר חברתי בעזרי' אני העיר שלום מרדכי הכהן, מלפני אנדיק פאמק ואנדיק יאזלויין
וראנדיק ביטשאטש, ובעת אנדיק ברעזן כסדינה נאליציען בערסיס משפט שלום על התיים
ודעת תורה ונילווי דעת על הויך ההנות וחידישים על כל השיע ארץ שנרפכו בארץ הגר.

והוא חלק אחד מן השנה כהדורות המסודרים התח ירי העולם בערך שני אלפים ושלוש מאות השנות אשר
השנתו לסיאלי דברי ה' זו הלכה בענין התנין לאדם דעת.

ועתה הוספנו עליהם

- א. השמטות מחלק ראשון, הדפסנו על מקומו בסוף ח"א
- ב. התשובות שנדפסו בספר משפט שלום הדפסנו ג"כ בסוף ח"א.
- ג. מאמרי הדרשות, הדפסנו בסוף חלק ב'.

יצא לאור בשהתדלות נכדי המחבר זצ"ל
ע"י בית מסחר והוצאת ספרים של
יהושע אל' גראסמן
ניו יורק

הוצאת גראסמן פאבלישינג הויז

Published and Distributed by
E. GROSSMAN'S PUBLISHING HOUSE
75 NORFOLK STREET
NEW YORK 2, N. Y.

מס"ם דעירובין כ"ז ב' ובהכלטה מי שרי אין והניחא בן בנ בנ
אומר וכו' ועב"ם בנ"ד רל"א מוחא מלחא שרי על ידי הכלטה :

ועוד דכל איבור סחורה הוא מסוס דלכתחלה אסור בהנאה
כדמוכח בשבחים כ"ג א"כ ציד שחיט מוכר במשקל הרי
אינו נהנה כלל מהחיות חלב שנחטו שחיטו לוקח ניקור עבור זה
ובירובלמי סוף פ"ב דדמאי ר"א נבש ר"ה הגי ב"ד הוא החלב
משל טבח (מה שהסר מהמשקל על ידי ניקור החלב הטבח לריק
להבליט . פ"מ) וגיהיג משל לוקח התקין ר"ה בקשרין שהיו גויסם
משל לוקח בנין דיהוין מרביץ טבאח (כדי שינקר כטוב שלא יפסיד
על ידי הניקור דמי המבקל . פ"מ) ומוכח דבחיטו מוכר טי משקל
אינו מפסיד על ידי הניקור ואינו לוקח יותר דמים עבור חוטי החלב
שבהו בו וע' הולין קל"ב א' לקחן הימנו במשקל וכו' ומנכה וכו' ואם
כן גם ב"ד אינו לוקח דמים יותר וע"ם ב"ר"ם נבי מוריים שמערבין
בו יין אם לא היה נמכר ביותר בעבור היין לא היה נהנה מן היין
במ"מ וכו' :

אין דמ"מ איכא חשב הקלה טמא יבכח ויחלל כמ"ם הפר"ח סוף
סימן זה ואף דכסו"ת מהרי"ח חו"ד סימן קמ"ח פסק להחיד
לכבל שגר טרפה שזדמן כדי למכרו לעכו"ם והביא רמ"א מחולין
ק"ו ורש"י ומהר"ם א' ובשרט מפסחים ע"ב א' חלב היינו בזדמנו חלב
בעשותו מוכר קבוצ כהניג ודאי אסור וכמ"ם גם נחשו חשב"ץ
וע' נבג"ה י"ד אות ב' וע' ה"ב ח"ג סימן פ"ו נבש ח"ד
להרמב"ד וע' במש"ו א"ח סוף סימן המ"ו הק"ה בדברי מניח סי'
תרי"ב וע' סבו ומהרי"ח א"ז סימן מ"ט ולכן אין להחיד רק כפי
שכהן נחשו ד"ח ח"ב אחרת סימן כ"ו לכבוד ושרתה עכו"ס
וילוח לה העוה והיא חבבל ותהעטק בכל העסק ושרה א"ע עמה
שהיא תקח סגר הכיסול ובעד הכשר והוא יקח דמי שאלו הכשרה .
והנלע"ד כחכתי :

סימן רט

לכבוד הרב הטופלג בחו"ר בנש"ק וכו' מרה
שלוה גובבאן ג"י רוב"ץ בק' יאם באאלדוי .

זמכתבו הניעמי וע"ד שאלהו היות שנהגו שם כמה אנשים על
פי הנהגת א' הנוקמה בשם לדיק שיכב שם איזה זמן
לנכך כל ז"י פסח על אכילת מנה ורומ"ם ערער ע"ו והביא מחימת
תע"ה ס"ו וחק יעקב בשם כלבו :

הנה באמת שגם במג"א סוף סימן חרל"ט הביא כן בשם מהרי"ל
ובחשו ת"ס י"ד סימן קל"א באמצע ההסוה הביא בשם
חוקיני דכ"ל דכל ז' איכא מלה הלא שחיט חובה ומכל מקום כבוד
שאין לנכך על אכילת מלה ובמעשה רב להרמ"א א"ז חכב גם כן
שכל ז"י איכא מלה ולא חובה וכו"ה שחן עורא פ' א"ל וע' ב"ר"ם
תע"ה פ' ראה וכו' רחמי כבדי חמד חו"מ סימן י"ד אות י'
שהביא בשם ס' יפה ללב שהמליץ בעד הנהיגים לנכך כל ז' והוא
דחה דבריו והביא בשם כמה גדולים שהכנימו עמו ואני מלאתי
בשם" הריב"ש סי' קצ"ט במשורס דאינו אלא רשות ולא מלה כלל :

ולבו אותו לדיק וחידויו אין כוח חכמים טחה מהם (כדאיחא
כה"ג בשב"ה קי"ח ב') ויש לבטל המנהג ומוק חשב ברכה
לבעלה איכא הפסק בין ברכה המוילא לאכילה ואוכלים בלא ברכה .
והנלע"ד כחכתי :

ומה שנסתפק במו שאינו אוכל בחוהמ"ם על ידי סינה אם חייב
לנטום ליבש בשוכה בלא אכילה ולנכך ברכה ליבש בסוכה
הנה כבר כתב הט"ו סוף סימן חרל"ט דמי שמחזנה חייב לנכך
על כל ישיבה וכניסה וטוע משי"ם דמנחות מ"א וחוס' שם בעובדא
דמלאכא ורב קטינא שגם במזוה שבירו להביא א"ע לירי חיוב עכ"ו
בעידן ריחחא אם אינו מקיים ובחוס' פסחים קי"ג ב' ד"ה ואין לו
בחיטו רחיה מטובה י"ד שיש לחזר ולהביא א"ע לירי חיוב ואם לאו
מזודה לבוים ועתו"ס שגם ליב ע"ב ב"ר"ה בענין לזית וכו' וחוס'
ערכין ב' ע"ב וחוס' הר"ם לברכות י"ח בזה ובח"א כלל ס"ה דין
י"ט מסופק אם לנכך לעיר אחרת לקיים מ"ע ומחוס' הכ"ל
מוכח דמחייב בזה חלב י"ל דשאי טרע"ה שכלא"ה היה מהלך בהר"ב
ומטע

גבוה למעלה מעשרים דל"כ ליכא הכרח ומלחיה בהבו פמ"ח
ח"ב סימן קמ"ב ששאל גם כן ב"ד והעלה דבטיקן שיהיו ב'
המוזות נראים בתוך המבוי והביא רחיה משיבין י"ה בכהתי שמי'
דלמד מ"ד לית ליה טיקפי וכו"ם"י שאין להם מוזות כשהלה אביהם
מחלו ומחלו לכן יולאח ואכן נכנס ואין זו לה"פ ע"ש ואי ס"ד רל"א
בעין למחו הך מוזות אף שהבן יולאח יומא דמחלו דליחא דמי
והוי מוזת שיה ובע"ב דבין דהלבן היולאח חופה מקלת כמוזת
לא מיחשב לורח הפתח וגם רחיה מהא דפליגי ר"ג ור"ם אם
הקנה טע"ג לריך לינע בקנים שבגדדין ומייתי רחיה מהא דטיפה
ד' מחיר מחייב כמוזת ורנבן פטרי ובין באם יש ברגליה עשרה
שהוא חייבת וברש"י ד"ה חייבת דהא יש בה עשרה גובה ברוחב
ד' והפילו כל העיגול שהוס נשאר שם שיעור פתח כשר הלמא א"ז
לינע דהא הכשרה דפתח ברגלים הוא והעיגול מהכתיב בין הקרה
העליונה למוזות עכ"ל ואי ס"ד דגם מוזות מבוסיס ככרים אם כן
יש לומר דבין באם יכול העיגול משם יניטו המוזות עד המשקוף
הוא כנוגעים להקרה ובע"כ דבלא ניכר פסול ועוד דהא ב"ד
א"ר"ם היתח קורה ט"ג מבו ופרס עליה מתולת וכו' קורה אין כ"ן
מחילה אין כ"ן קורה אין כ"ן מבוס דמוכסה ומכהמה הוא גם
למ"ד קורה משום מזילה אפילו הכי לימ וה"ג ב"ה"פ עכ"ד. והנה
מ"ם רחיה מדין קורה הוא היורה דלדין דלא קיימא לן כ"ר יהודה
קורה משום היכר דאיחא שם י"ב ע"ב אם כן אין רחיה וגם מ"ם
רחיה משהתי שחלו וחדן טיפה יש לומר דה"ה שגם במקומה אין
מוזת כלל ואכן בעינינו לזה"פ וליכא חבל היכא בהמוזות במקומה
היא מוזת ניכרה להעמוד שם אלא בעל ידי כוהל החולין אינה ניכרה
להעמוד להלכה משבר ב' של הכוהל יש לומר דמהני ועוד דהא
מבואר בריטב"א דזוקא בפתח בדל"ל שנקפי פסול משאי"כ בזה"פ
של קנים . ובמק"ה כחופו בטיקון שירובין ביאר הדברים היטב דיש
חילוק בין מוזת לעירוב בזה גם העלה דזוקא בדל"כ לחי והכתיב
שבגדדיס הרוכין ר"א פסול כפתחי שמי' משאי"כ בדאיכא לחי בכל
גווי סגי ע"ש אם כן פטיטא דאין רחיה מהא דפתחי שמי' ובכ"ר
כחכתי כחש"א' (לעיל סימן ר"ט) שמבואר ככ"ח דגבי לה"פ לא
בעינן שיהא נראה אפילו מבחון וגם בליתו נראה לא מבפנים ולא
מבחון כשר ופלבטלמי בזה והעלתי בדין אם החוט בעיני הקנים שיכב
הולך ע"ג נג של בית המפסיק בחלמ"ע לה"פ דאם הבית הזה הוא
בקהל המבוי יש לומר דהבית עלמו נחשב ללחי אף שרחב ד"ה אף
ב"ד בהחילת הן ארבו גדול והר"ע הסוכה פ"ג מחילת הגינה
הוא בחלמ"ע ארכו א"ח להקל וכבר בא מעשה כזו לפני בשע"ד
שלא היה נחפסר להעמיד לחי חתה החוט ועשיתי טיה של נפשים
בכוהל שיהא עב כל שכו כוורת לחי ובג"ד אם א"ח לעשותו מלך
חוק ויכולו לעשותו מלך פנים של כותל הגינה חתה החוט כיון דענת
הכ"ח שח"י היכר בזה"פ אם כן מהני גם בליתו בולט למעלה שיהא
היכר ובפרט בלירוף השמוד כבאלמ"ע הגינה וגם בגבוה יותר מעשרים
אמה מהני מה"ט וכדאי הוא הכ"ח לסמוך עליו בשע"ד שח"י
לחקן כש"א חלב אם ג"ו לא יעלה בירו א"ח להקל על ידי העמוד
שכאלמ"ע הגינה הרחוק הרבה מכותל הגינה יותר מעשר אמות
ושם הוא מקום זרעים המכביל הדירה .
והנלע"ד כחכתי :

סימן רח

לחמן בני האברך הרב הגדול וכו' פ"ה משה ישראל
פעלדבאן ג"י סבוטשקוף בארץ הגר .

מכתבו הניעמי וע"ד שאלתו כחתי אכסניות שקונים שגר
אחרים בלא ניקור מחלב הם ומשלין ומוכרין לעכו"ם
והנה מכת איבור חלב הביא מהפ"ח דגם נחלב כשעמוד לאכילה
אסור בסחורה וה"ג בזה :

הנה יש לדון לפי המבואר בסוכה ל"ט א' דבאחרונ שחיטו רשאי
ללקחו בשביעית מבלע לו דמי אחרונ כלולב ואני מלאתי
כרי"ם פ"ו דשביעית מ"ג בשם ירושלמי בהא דמוכר שלו ושל חבירו
דגם משום איבור סחורה שרי כשעושה עיניו הכלעה אם כן ה"ג
ב"ד שגוה ומוכר הנכר שחיטו מוקר הרי הוי בהכלטה ושרי
ובש"ם דבבביות ל"א ע"ב גבי מעשר בהמה וכו' הסם לא מוכחא
מלחא וכו' ומוכח דכלל מוכחא מלחא שרי בהכלטה ובמק"א כבכתי

ראה הנתינה שזהו עיקר הקידושין כרי לא נזכרו גם בראייה לבד ואם כן חיצא ב' עדים על הקידושין:
אבל י"ל דהא בנתינה לבד בלא האמירה אין כאן חשש קידושין שהרי אמרה להראותו לה מהו אם כסף או זכב וגם בעלמא נתינה לבד אינה בלא ועל האמירה הרי נזכרו קרובים ונטל העדות אבל הרי דעת רוב הטובקים דבהגדה בבית דין הלוי ומה שאמר שפטה כן דרך שחוק כבר כ' ר"מ דיון דהאמירה הוא רק מנה שאמר מ"ן כפרה ביטט דו והרי כיון שאמר תהלה הא"מ ל"מ גם מה שאמר הוכי"ד דברי שחוק דהא קיימא לן דבקידושין הוכי"ד ללא כד"ד:

ומה שגיל ללד בזה הוא כי הנה הנחלה ביקשמו להראותו לה לידע אם הוא כסף או זכב מובין וכמו שבקב"הו כל הנערים שם בזה ואם היה נותנו לה והיה משליכמו היתה חייבת כחארתו חלה שהוא האר נחמה נחמה הא"ל אם כן מנה בעלמא מהתלה לזכא בזה הוכחה לקידושין אלא דאמר בת"ל כן היה לה להשליכו והרי הוא אחר חוכ"ד שלשחוק עשה כן והם כן טוב לא הי"ל להשליכו ולא לחוש לדבריו ולא הולכה להשליכו ולא כ' ר"ג לידע דבקידושין חוכ"ד ללא כד"ד וגדולה מזו יהיה בקידושין יג' א' מי דמי ההם כפקדון והנתינה ניהלה ככרה אי שריגא לכו ומיהבתי מיחייבנא בזה הכא בתורה קידושין יבנינה ניהלה ואם אי' דלא נישא לה לשידוכו ופריך ר"א חבו כולו כבי דני ה"כ ככרה אי שריגא לכו מחייבנא בזה ואף דהאם מביק אהון דכמיט לבו מהו להי' מיטע מבוט דמשוקרא בתורת קידושין יבנינה ולא דור ביה מהקידושין והכל יודעים דבכ"ג חייבה חייבת באחריות כח"ס הר"ן שם אבל הכא היתה אחרת בפרוש להראותו לה שנים כמו בהגדה לה בראשונה והחזירנו לו וגם הוא שאמר הא"ל חזר ואמר דברי שחוק שהיא כפרה פשיטא דלאו כולו כבי ד"ג וככרה שחז"ר"ב א"ל הפליגו וישבר או יאכר בחור וכדומה ואף שהנחלה בעלמא אינה עושה כן מכל מקום הרי י"ל דהיא סיבה שבה האמר שכל ידי בהלה לא השליכמו מיד עדין לה ועוד כהרי כיון שיש לו היתולא ולזכא הוכחה דלשם קידושין טייבנתן טוב הוי כמקדש בלא עדים ובמ"ס כה"ג בבהר"ט בתי לקידושין והובא לבנו בחב"מ סימן מ"ב סק"ז דיון שאין העדים יכולים להעיד על מה שהיה בלבם הוי כמקדש בלא עדים וע"ס בחב"מ שהביא גם מהריטב"א קידושין מ"ב סב"ב והן אמר שהאב"מ סימן כ"ז סק"ו הוכיח שם דלכ"י רגון האשה לא צענין עדים ובני כבודאמה זה סותר למ"ס בעלמא כשימן מ"ב כ"ס מהרי"ט דחפילו באמרה בלבי היה להתקדש ליט הינא דיש לחוש שגלסה לשחק בו וי"ל דכחא דביתן כ"ז נוטה יותר לומר שהיה בלבם להתקדש ולעיקר אבל כד"ד גם לפ"ד האב"מ שביטמן כ"ז הרי היא לא הודית שהיה בלבה להתקדש ואדרבא אמרה שביקשתי רק להראותה ורק על ידי שנכחלה לא השליכמו ואם כן פשיטא דכלא הערחת עדים לוי הוי קידושין והרי העדים אין יודעים מאיזו טעם לא השליכמו שהרי שמשו שהמקדש אמר סיכ"ד לשון שחוק והיהול ובאמת ככל מקום שנתן לה דינר והוא הא"ל בדינר זה אם השליכמו מידה בפניו לא הוי קידושין כמ"ס בשימן ל' ס"ו ובתשו' ח"ל סימן קצ"ו מנואר דהיינו בהשליכה חוכ"ד וביאר דאף דבקידושין חוכ"ד אי' לחזור בייט בגמרו הקידושין כגון שנתרעית מהחלה כפי' לקידושין אי' לחזור בה אפילו חוכ"ד אבל בלא אמרה כלום אלא הוא אמר לה ונתן לה קידושין ורקתן מידה חוכ"ד משולס לא נתרעית בקידושין אבל אמר שיפור כדי דיבור הפסקה הוא וכבר נגמרו הקידושין ע"ס ובתשו' ארי' דב"ע חא"ע סימן ע"ו הביא כ"ס קה"י להג' מלוסא ו"ל ובס"ס הגאב"ד"ק שניטין שלדו דגם בהשליכמו אמר כד"ד כל זמן שחוקין בלאו ענין הוכיח סופו על החלום לבטל הקידושין וכן בהחזרתו לידו בניחוחא בלא השלכה דינא הכי ואף דברין הוכיח סופו ע"ס פליגי תנאי ולדין הוי שפיקא בייט ברבר שאין בו אומונא על החלום ומהחלה לא היה לנו מקום שפ"ק ע"ו אבל בקידושין דרב מניד מן דמקדש בלא שירובי ואם כן גם מהחלה היה לנו מקום שפ"ק א"ס נתרעית לקידושין וליכא הוכחה ממה שלא זקתו חוכ"ד כיון שהעיד העד שנכחלה מאד והנחלה ביקשה מהחלה רק להראות לה הטענה גם בהחזרתו אחר כ"ד מהני והביא כ"ס הגאון מ"ב

וטעם ממל"ח וביקש לכנוס לא"י לבא אל המנוחה ובחולין ק"ל ע' ורס"י ד"ה הי' לפי שאמר שלח פתלח שומע הני לחזור אחר המנוחה הו"מ עד שהנח לידו עכ"ל מוכח דבעלמא אין בזה ככרה לחייבו כדך אבל יש לומר דהאם היינו להדר על הכסף שמה ימלא קן בהרים משאי"ב בידע בודאי ש"ס לו כ"ס לן לקיים המנוחה ומלאהי במד"ר פ' לו פ"ט גזול שלום שכל המנוחה כתיב בהו כי חראה כי חפנע כי יקרא אם בזה מזה לידך היה זקוק לעבודה ואם לאו אי חסה זקוק לעבודה בדם הכל בקש שלום ורדפהו בקש למקומך ורדפהו למק"ח עכ"ל ומנואר דבבא"ר מלת ליכא חיוב בזה:

סימן רי

להרב הנ"ל:

מכתבו הניעני וע"ד שאלתו בנחלה בנשוא והיה דממה לר מלכה עליה והרפא פתח מעט נידו דם בתולים על ידי כלי אינסטרומנט וי"ל דם אם יש לכחך ע"ד הרפא שהעיד שהוא רק ד"ב ולא מן המקור להקל לענין הפסק טהרה והביא מהא דאם רחלה בבית או קינחה יש להקל לענין הפסק הטומא אבל אין לא קיימא לן כן ובכל גווי לריך להמדין הטומא רק לענין ה' טומא הביא הט"ו כ"ס מהר"ל מפרא: להקל לענין ד"ב כד' טומא ובר"ו שהוא רק חומרא בעלמא כמו שהר"ך במ"א שבהשבוט ה' מקואות סימן סיה גם להקל כהאם שטענה והפסיקה רק ג' טומא והפדה ועבלה ובמ"ס ח"ס סימן קע"ט פסק דללא להוליא אשה מבעלה יש להקל כג' טומא וזכ"ס כד' טומא שהוא רק חומרא בעלמא וגז"ג אם כן בודאי הרפא נאמן וכ"ג כ' הר"ן פ"ב דניטין ככניח דנתן לה נייר חלק דגם לחון דאמר בעל שאמר גרשתי אשתי אינו נאמן במקום חומרא בעלמא נאמן ע"ס ובפרט שיש רנ"ל כהרי אונן זידי בלומתו וז' צביות ב"ס ח"ב סימן ע"ו דגם ברהה דם צביחה ב' מפני בלא בעל פיה צביחה נמורה יש להקל ובמ"ס גם צע"י הר"ם לה"ע סימן ס"ג וגם בלא ראהה פעם ראשון מפני שנעל בהערהה יש להקל והיכא דראהה גם פעם ראשון בכל גווי יש להקל ע"ס עוד בזה.

סימן ריא

להרב וב' סו"ה ישראל איסר אייזענבערג נ"י ראבר"ק באקאווס.

מכתבו הניעני וע"ד המעשה בנחור א' ושמו לבי אריס עובר בהפסיקה אמר בין הפועלים בחורים ובחולות שנתא טבעת זכב והנערים ח"ל להראותו להם והראה להם וגם הנחלה רתל בת ששאל אהרן בקשה להראותו לה והחזירנו לו וקבערים נעשה ביניהם כסוך אם הוא זכב או כסף ואם הוא מאומן שהוא ועב וקבו להראותו להם שנים וכן הנחלה הג"ל ביקשה ע"ו וכשהראה לה פעם ב' וכשעה שנתן לה ח"ל הרי את מקודשת לי מ"ן כפרה ביטט הוא וע"ו העיד ע"א הנחור אברהם פייער. גם העיד הנחור יהושע שיש ששמע שהנחלה טוטה להראותו לה אם הוא כסף או זכב ואם הוא מאומן והראה לה ואמר בלשון הנ"ל אבל לא ראה הנתינה לידה והנחלה הודית שקבלה הטענה ומחמת שנכחלה החזיקו מעט ואח"ו הניחמו על השלחן ואח"ו חזרה והכחלה בטענת מהו. ואמר שילאו ב' העדים העיד אחיו של הנחור יהושע שראה ג"כ ככל הנ"ל ושמע שא"ל נוסח הנ"ל ונתן לידה הטענה והמקדש אמר שטעם כן לשחוק בעלמא עכ"ד הבא"ה:

והנה יש לדון דכפי מה שלח ראה עד ב' הנתינה לידה נשאר רק ערות של עד ראשון והגם שהעד השלישי העיד ג"כ כל הציוד יש לנפק דעת הריטב"א כ"ס מורו דבקידושין גם ברא"י לבד בנחלה קא"ס עושות בעלה וכן מלאחי בתבו' רי"ן הרא"ש הי'

מפעל מפרשי השלח ע"ד

מהדורת אורפלי עיני

ספר
יפה ללב
— השלם —

אורח חיים
רמב-תקפ

לרבינו גאון עוזינו, החכם הכולל, חסידי קדישא, הרב המופלא
כמוה"ר רחמים נסים יצחק פאלאג'י זצוק"ל
אב"ד ורב הכולל ק"ק אזמיר ואגפיה
בן לרשכבה"ג מרן מוה"ר חיים פאלאג'י זצוק"ל

נדפס באיזמיר בשנים תרל"ב - תרס"ו

וכעת נדפס ונסדר מחדש באותיות מאירות עינים, ברוב פאר והדר,
במהדורה המשלבת את כל חלקי הספר, קונטרסיהם והשמטותיהם הפזורים בכל ספרי המחבר,
על סדר סעיפי השלחן ערוך.

הערות כת"י מגליונות היפה ללב של מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ועליו נלוו הערות
"חוקר לב"

חברתיו וערכתיו בחמלת ה' עלי
הצעיר באלפי ישראל
ישראל ביתן

כרך 2

ירושלים עיה"ק, תשע"ו

ניסא (דף קכה ע"א אות ג-ד), ובספר זכרנו לחיים על ההגדה (דף צו ע"א אות א), וכמ"ש לקמן בסימן תע"ז (סעיף א) באפיקומין. באופן שיש לאכול בלילה הזה ממצה של מצוה ד' זיתים, דהיינו שתיים באכילת המוציא כזית מהשלימה וכזית מהפרוסה כנ"ל בראש אמ"ד, ואחת הנה לכורך, ואחת לאכילת האפיקומין כנזכר לקמן בסימן תע"ז כאמור. והן כנגד ד' לשונות של גאולה. עיין שמחת הרגל (בלמוד ג דף יא ע"ב), ובספר מגיד דבריו (דף לו ע"ב), ובמה שכתבתי לעיל אני עני סימן תע"ב אות א' [אות יד]:

סעיף ו

[לא] שלא ישא בין אכילה לחברתה. עיין מ"ש המג"א ח"ב אות 2 (ס"ק טו), והרב פרי חדש. ועיין מ"ש בספר תולדות אדם קובץ קטן להגאון האדם הגדול רבי זלמן (בחלק ב דף ב ע"א וכ"ז):

סעיף ז

[לכ] אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד. ח"ב אות 2 (ס"ק טו), והוא ממימרא דרבא בפסחים (דף קכ ע"א) דקאמר מצה בזמן הזה דאורייתא. ופירש רשב"ם ז"ל, לילה הראשון חובה. ותניא כותיה דרבא, ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך [דברים טו, ה], מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. ופירשו רש"י ורשב"ם ז"ל, מה שביעי רשות דכתיב וביום השביעי עצרת ולא כתיב תאכל מצות, שהרי הוציאו מן הכלל, אף ששת ימים שאם רוצה יכול לאכול בשר בלא לחם וכו'. ואיתמר עלה, יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומורוים יאכלוהו, אין לי אלא בזמן שבית המקדש בזמן שאין בית המקדש מנין, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה, ע"כ. שמע מינה דדוקא בלילה הראשון חובה ותו לא אף ביום הראשון ליכא חיובא כלל. ומיהו רבינו יעקב בעל הטורים עצמו ברמזיו על התורה פרשת בא [שמות יב, יח] כתב ז"ל, בערב תאכלו מצת חסר ו', ששה ימים רשות לאכול מצה, אך ביום הראשון חשבותו, אך בגימטריא 'חובה', שאין חובה אלא ביום הראשון, עכ"ל. ומדבריו אלו משמע דלאו דוקא בלילה הראשון בלבד, אלא אף ביום הראשון בכלל חיוב לאכול מצה כמו בלילה, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד כולו איכא חיובא. וכההיא דאמרינן התם בפסחים בפרק מי שהיה (דף צו ע"ב), לילה אחת ותו לא, והתניא ר' יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד, ת"ל לא יאכל חמץ, וסמ"ך ליה היום אתם יוצאים [שמות יג, ג-ד]. ופירש רש"י ז"ל, יום אחד משמע כל היום כלומר לילה ויום כולו, ה"נ דאמר קרא ביום הראשון הוא כל היום דהיינו לילה ויום בכלל.

חיים וחסד (סימן כח) שכתב ז"ל, מצות מצה ומרור דהוו מצוות דרבנן, יע"ש. שהוא כסברת רב אחא בר יעקב דלית הילכתא כוותיה. ומה שיש להליץ בעד הרב לומר הוא שכונתו על המצה שכורך עם המרור. ועיין שם בפסחים לעיל (דף קטו ע"א) ולעיל בסעיף א'. וכיון שירי חובת מצה דאורייתא כבר יצא באכילת מהשלימה העליונה ומהפרוסה משתיהם יחד בבציעת המוציא, אי"כ מצה זו שלישית דבוצעים ממנה וכורכה עם המרור הם מצוות דרבנן, כמו שכתבתי. ופשוט:

ח"ב קונט"א אות 2 **[כז]** לא יצא לפי שאין דרך אכילה בכך. נ"ב. עיין מ"ש בספר הנכבד כבוד יום טוב (דף א ע"א):

סעיף ה

ח"ב אות א' **[כח]** ועל אכילת מצה. צריך לדעת למה לא מברכין הכי כל שבעה. ואי משום מה שכתוב לקמן בסעיף ז', אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד, הרי סוכה אפילו בשאר ימים בר מלילה הראשונה הוה רשות גמורה, מ"מ אי בעי אכיל בסוכה לסעודת קבע מצוה איכא ומברכין עליה לישב בסוכה, עיין לקמן בסימן תרל"ט (סעיף ג וסעיף ח), ובשו"ת הרשב"ץ (ח"א סימן ק דף נג ע"א), ומאי שנא מקרא שכתוב בסדר אמור שבעת ימים מצות תאכלו [ויקרא כג, ו], ממה שכתוב שם בסוכות תשבו שבעת ימים [שם פסוק מב], דכשם שמברכין בסוכות כל ז' כשבא לאכול כמו כן יהיו בציווי ז' ימים מצות תאכלו, והנה מצינו בתורה הרבה כתובים באכילת מצה כל ז' יותר ויותר מ"ש בשיבת סוכה כל ז'. ואי משום מה שכתוב בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות [שמות יב, יח], דמשם למדו כן דאין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון, עליה אני דן דהרי גמר אומר עד יום האחד ועשרים לחדש בערב, וכמו שכתבתי בנדפס בחלק השישי אות ג' [להלן אות לה] דף י' ע"ב. הרי זמן נקט לאכילת מצה מערב עד ערב דהיינו מערב י"ד שהוא מליל ט"ו עד ערב כ"א שהוא סוף יום כ"א, כדרך שכתוב בסדר אמור, בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב חשבתו שבתכם [ויקרא כג, לב]. ועיין מה שכתב הראב"ע ז"ל בפירושו שם על פסוק זה שבעת ימים מצות תאכלו:

ח"ב אות 2 **[כט]** ועל אכילת מצה. עיין מה שכתבתי בספר יפה ללב חלק ז' אות א' [אות כח], ובדברי הרמב"ם בפרק ו' מהלכות סוכה (הלכה ז), ובספר ידי דוד הנד"מ מרבני שאלוניקי [כה"ר רפאל דוד הלוי קראטון באו"ח סימן ב' (דף ר"ט ע"ד):

ח"ב אות ב **[ל]** ובוצע ממנה. היינו שיעור כזית לכל אחד, כמבואר בספר חיים לראש (דף עג ע"א אות א), ובספר פרסומי

חוקר לב

יג. בשד"ח (אסי"ד מע' אכילה אות ז) העיר ע"ד רבינו דמה שכתב הרב יפה ללב, דמדברי הריב"ה ברמזיו על התורה משמע דגם ביום

יב. וע"ע מ"ש רבינו לקמן אות ל"ב. ועי' בשו"ת תו"ע (ח"ב סי' לב ע'מ' תרטו בהערה) שציין שם לדברי רבינו הכא, והעתקנו דבריו לקמן.

והן עוזר לאשר ולקיים המנהג שכתב הכלבו (דף נד ע"ג) בשם ה"ר אשר ז"ל שנהגו הקדמונים לאכול כזית מצה באחרונה ביום כמו בלילה. ומ"ש הרב שלחן גבוה לקמן בסימן תפ"ו כדני צפון (אות א) לא ידעתי מאי טעמייהו, אני אומר רטעמייהו וסמוכות ידייהו הוא ממ"ש רבינו יעקב בעל הטורים ברמזיו כנזכר דרמיוז באורייתא דגם ביום איכא חיובא לאכול כזית מצה כמו בלילה, וגם הוא מטעם שכתב מוה"ר מנחת אליהו (כפרק לג) כדי שיהיה טעם מצה בפיו ויזכור יציאת מצרים כל היום כמו בלילה, הוא טוב טעם ע"פ דברי רבינו יעקב בעל הטורים ברמזיו הנזכרים.

אך קשה לי דברי הראב"ע שם בפרשת בא בפסוק שבעת ימים מצות תאכלו [שמות יב, טו], שכתב וז"ל, טעם מצות תאכלו זכר לאכילתכם בצאתכם ממצרים וכו', רק שבעת ימים ציוה לאכול מצות זכר לאשר קרה לכם בצאתכם ממצרים וכו', והנה הזכיר על הפסח שבעת ימים תאכל מצות חיוב וכו', עש"ב. ומלבד שדבריו הם הפך דברי הש"ס בפרק ערבי פסחים (דף קכ ע"א) הנ"ל, בשגם דבפסח מצרים לא היה חיוב אכילת מצה רק כל היום ראשון בלבד ותו לא, כנראה מהש"ס שם בפרק מי שהיה (דף צו ע"ב) ובפירוש רש"י שם, והרב עובדיה מברטנורא בפירוש המשניות שם (משנה ה), יע"ש. וצ"ע. אכן לפי מה שכתוב לעיל סימן ל"א (סעיף ב) שימי חול המועד גם הם אות, וכתב המג"א שם (פ"ק ג), בפסח אכילת מצה ובסוכות ישיבת הסוכה, מטעם זה איכא חיוב אכילת מצה כל שבעה ימי הפסח כמו הנחת תפילין בחול, וגם לברך בכל יום על אכילת מצה כמו על ישיבת סוכה, וכדרך שמברכין על התפילין בזמן הנחתם בכל יום תמיד. אמנם ענינו הרואות להרב ארחות חיים (דף פא סו"ע"ב ורע"ג), והכלבו (דף נד ע"ד), והרב שלחן גבוה (בסימן זה ס"ק כח), והרב ברכי יוסף (אות ה), ומוה"ר בספר מגלה צפונות (ח"ב פרשת בא דף לה ע"ד), כי נתנו טעם למה אינו מברך כל שבעה על אכילת מצה: L

→ ח"ב קונט"א אות ד
 [לג] אין חיוב אכילת מצה בלילה הראשון. וזאת לפנינו באות ז' (אות לב) הקשיתי על דברי הראב"ע ז"ל. ועתה ראיתי להרב חיד"א בספר ועד לחכמים (ח"א מערכת א אות ו) שכתב ז"ל, הרב בנימן איספינוזא ז"ל עשה ביאור לפירוש הראב"ע לנביאים וכתובים, ובהקדמתו הביא מה שכתב הרב רפאל אשכנזי ורבי איטליא בכ"י שנתברר להם שתלמידיו של הראב"ע שלחו יד בפירושו והוסיפו מדעתם דברים אשר לא כן, וכל לשון שימצא בחומש וכו' נביאים שהוא מנגד לדברי רבותינו ז"ל איננו מהראב"ע עצמו רק תלמידיו בלי ידיעתו אחרי מותו שלטו יד זרים לכתוב אשר לא עלה על לבו, והראב"ע וכסאו נקי. זת"ד. ואם כנים הדברים תנוה דעתינו ודעת הדיוט כמוני¹⁰. האמנם רואה אני להר"מ בן זרח ז"ל בספר צדה לדרך (מאמר ד כלל ו פרק א) שכתב וז"ל, ופסח הוא ז' ימים כי הקפת ז' ימים הוא היקף שלם בין היום השמישי והחדש הירחי, ויש לזאת ההקפה מבוא גדול בדברים הטבעיים ובדברים התורניים, כי התורה (מרתמה) [מתדמה] אל הטבע תמיד ותשלים הדברים הטבעיים על צד אחד, לפי שהטבע אינו בעל מחשבה והשכל והתורה הוא שיעור והנהגת הכורא יתברך אשר הוא משפיע השכל לכל בעל שכל, ושבעות יום אחד כי המעמד הנורא הוא לא היה אלא יום אחד וכן זכרנו בכל שנה, אבל אכילת מצה אילו היה יום אחד לא היו מרגישים בו ולא היה מתפרסם ומתבאר ענינו אבל יתבאר כשנאכל אותו הקף שלם וכו', ע"ש. ודבריו אלה תהיה לנו מעיר לעזור לדברי הראב"ע הנזכר. וכ"כ עוד בפרשת משפטים בפסוק את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות [שמות כג, טו] וז"ל, והנה כתוב שבעת ימים תאכל מצות כמו חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים [דברים טו, יג], והנה הוא חיוב, ואין כמוהו ששת ימים תעשה מעשיך [שמות כג, יב] כי אחריו כתוב שתשבות ביום השביעי ואין ככה שבעת ימים תאכל מצות, ועוד למה לא כתב שבעת ימים לא תאכל חמץ, ע"כ. והרי הוא כמבואר מדבריו שכתב בפרשת בא דאיכא חיובא

חוקר לב

ראשון איכא חיוב אכילת מצה וכו', אין דבריו נראים לדעתי הקצרה. ופשוט דהריב"ה ברמזיו לא נחזקו לרמוז דאיכא חיוב אכילת מצה גם ביום (היפך ממה שכתב איהו גופיה בטור (סי' עת"ה) דרק בלילה ראשונה חייב לאכול, ומכאן ואילך היא רשות, ואף בליל ראשון רק כזית חיוב). אלא כונתו לרמז, דאף דבכל ששת ימים היא רשות בין כימים בין בלילות, מכל מקום יום ראשון חלוק מהם, דחייב מיהא בלילה, כדכתיב בערב תאכלו מצה, ומפשטיה דקרא אך ביום הראשון תשבתו, דרשינן בש"ס שחמץ אסור בערב פסח משהו שעות ולמעלה, ולא אמרו שיהא אסור כל היום, ואם כן כונת הכתוב שביום הקודם לפסח יש בו חיוב השבתה ואך חלק, הכי נמי כשנאמר שבא לרמוז אכילת מצה בראשון לא שיהיה כל היום כחיוב אכילת מצה, אלא שיש בכללות היום חיוב אכילת מצה, והיינו בלילה כדכתיב בערב תאכלו מצות, ולא דמי להייה דפסח ראשון דהתם כתיב היום והכא כתיב ביום, כן נראה לי הדל פשוט, עכ"ל. ע"ש.

י. כונת רבינו דמשר"ה שב ואל תעשה עדיף ולא יברך על המצה כל שבעה. ועי' בשו"ת חזו"ע (ח"ב סי' לב עמ' תריב) שהעיר ע"ד רבינו דבמחכ"ת דבריו לא האירו בזה, והעיקר כדברי האחרונים הנ"ל שאף במקום שנהגו לברך על אכילת מצה בכל שבעת הימים יש לבטל מנהגם,

עכ"ד החזו"ע. ע"ש באורך. וע"ע ביהו"ד (ח"א סי' כב). והוכח לקמן. טו. וציין לזה רבינו נמי ביפה ללב אה"ע"ז (סי' כה אות טו). ע"ש. וכ"ה בשם הגדולים (מע' א רבינו אברהם נ' עורא). ע"ש. וע"ע להרש"ל בהקדמתו לספר ים של שלמה שכתב וז"ל: ספרי החכם ר' אברהם אבן עזרא, אשר לא היה בעל תלמודא. ורוב בנינו ופירושו על דרך התכונה והטבעי, וקבלת חיצונות. והחרים בכמה מקומות נגד דברי חכמי התורה והתלמוד. או מבלי השגחה או מבלי ידיעה. וכברו במקומו מונח, כי חכם גדול היה, ואין משיבין את הארי. כי אין הולכין אחר פירושו, לא לחיוב ולא לפסור, לא לאסור ולא להתיר. כי עשה כמה פעמים נגד ההלכה, אפילו נגד חכמי המשנה, ונגד אמוראי התלמוד בלי מספר. ואמת שמעתי אומרים עליו, שכך היה מכריז, והיה מודיע לרבים, שאינו רוצה לישא פנים, אלא לפרש עד מקום אשר שכלו יגיע, לולי הקבלה. כאשר רימו במקצת מקומות כפירוש התורה וכו', עכ"ל. ע"ש.

וכעין מה שהביא רבינו כאן, כתב רבינו על דברי הרמב"ן דהמעתיקים והמדפיסים הוסיפו מדלייהו, עי' בהשטמות לנפש היפה הנרפס בסוף יפה ללב ח"ג (דף קכב ע"ב מהספר), בחשובה להרב רפאל יצחק ישראל, ע"ש. ועי' עוד מש"כ רבינו לקמן בסימן תרפ"ה (אות יז) לגבי סי' רוח חיים.

וחומר ממ"ש לעיל בסימן תע"ב (סעיף ו) בדין ארבע כוסות. ועיין מה שכתב הרב אמר יוסף (וף קד ע"ד), יע"ש.

ומ"ש הרב החזקוני ז"ל פרשת בא בפסוק בראשון בארבעה וגו' עד יום האחד כו' [שמות יב, יח] וז"ל, יש לך דברים שמקבלין שכר בעשייתן ולא עונש כשאין עושין אותן כגון מצה בלילה הראשון וכו', יע"ש. היינו עונש מן התורה מפורש בתורה, מכל מקום מכין אותו מכת מרדות מדרבנן עד שתצא נפשו". ועיין בספר חקקי לב (ח"א סימן יט דף כב ריש ע"ג), ובספר החפץ חיים (סימן מד אות עז). עוד כתב הרב החזקוני (שם), והביא דבריו הרב מנחת יאודה בספר דעת זקנים שם וז"ל, ויש לך דברים שמקבלין שכר עליהן בעשייתן ואין מקבלין עליהם עונש כשאין עושין אותן, כגון

לאכול בו מצה כל ז'. וכגון דא דרשו רז"ל בגמרא נפסחים ק"א ע"א לא אמרו אלא רשות, שנתנו הבחירה ביד האדם דיעשה מה שירצה, לא מצי פטר נפשיה בשב ואל תעשה שלא לאכול, שהרי יש אומרים דמצוה לאכול. ואין זה מנגד לדברי רז"ל כיון שהם אמרו אשר יעשה האדם מה שלבו חפץ. וירא שמים יוצא שניהם, ועליו הכתוב אומר אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ [תהלים קיב, א], ועליו תבוא ברכת טוב שמרבה בברכות, ליכול וליחדי כל הימים. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים¹⁰:

ח"ה אות 1 [לד] אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד. דאפילו מצטער חייב לאכול כזית מצה, והדברים קל

חוקר לב

על אכילת מצה בכל שאר הימים. ולכן שוא"ח עדיף, ע"כ. ועיין עוד לו שם בקונט' אחרון (סימן תעה סק"ד), וביפה ללב (ח"ו וח"ח סימן תעה), ע"ש. והעיר בתו"ע שם: ובמח"כ דבריו לא האירו כזה, והעיקר כדברי האחרונים הנ"ל שאף במקום שנהגו לברך על אכילת מצה בכל שבעת הימים יש לבטל מנהגם, עכ"ד התו"ע. ע"ש באורך.

גם ע"י ביחוד (ח"א סי' כב) שהביא דברי רבינו הג"ל, וכתב: אולם בלשון החוספות (מנחות לו ע"ב ד"ה יצאו, ועירובין צו ע"א ד"ה ימים) כתוב, שהאות בפסח ע"י מניעת אכילת חמץ. וכ"כ בפסקי הרא"ש (הלכות תפילין סי' ט"ז). ובחידושי הריטב"א (מועד קטן יט ע"א, ועירובין צו ע"א). ועכ"פ אין לנו להוציא מכאן מסקנא לברך על אכילת מצה בשאר ימי הפסח, הואיל ואינה מצוה חיובית. ואף המהר"י פאלאני עצמו נסוג אחרו בסוף דבריו ביפה ללב הג"ל, ע"פ דברי הראשונים שפשוט להם שאין לברך על אכילת מצה בשאר ימי הפסח. וראה בשו"י חמד (מערכת חמץ ומצה סי' יד אות י), שהביא דברי היפה ללב, שמוה יש להמליץ בעד הנהגים לברך כל שבעה, ודחה דבריו. והביא בשם גאוני דורו (ומכללם הגאון ר' שלמה הכהן מירלנא), שהסכימו עמו שיש לבטל מנהג המברכים על אכילת מצה בשאר ימי הפסח, שיש בזה איסור ברכה לבטלה, ע"ש. וכן כתב הגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (סי' קעח) ע"ש. ואע"פ שהגאון הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (חיו"ד סי' ע"ז) נסתפק אודות מי שמברך על אכילת מצה בכל ימי הפסח, אם יש בזה איסור ברכה לבטלה לפי דעת הגר"א שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה ע"ש. מכל מקום נראה שהעיקר להלכה שאסור לברך, כי לא יהיה אלא ספק, והווי קיימא לן ספק ברכות להקל. ומכל שכן, שכן מפורש בראשונים ובאחרונים הג"ל. וכן העלה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' קד), שהנהגים לברך על אכילת מצה גם בשאר ימי הפסח, הרי הם נושאים שם שמים לבטלה, וכמ"ש בברכות (לג ע"א) כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר על לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. ואפ"י לדברי הגר"א שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה, מכל מקום אינה מצוה גמורה לברך עליה. לפיכך צריך לבטל מנהגם. ע"כ. גם בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' רט) כתב, אודות מה שנהגו איוה כת חסידים על פי הנהגת אחר המכונה בשם צדיק, לברך בכל שבעת ימי הפסח על אכילת מצה, הנה במעשה רב בשם הגר"א מבואר שבכל ז' ימים יש מצוה באכילת מצה, אולם בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' קצ"א ג"כ הביא בשם החזקוני שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה, וכתב שאף על פי כן הואיל ואינה מצוה גמורה (בתורת חובה), אין לברך עליה. ושכן העלה השדי חמד (הג"ל). ולכן אותם חסידים ורבים אין רוח חכמים נוהג מהם, כי נוסף על איסור ברכה לבטלה, יש איסור הפסק בין ברכת המוציא לאכילה, והרי הם אוכלים בלי ברכה. ויש לבטל מנהגם ע"כ. וכן עיקר להלכה ולמעשה. שיש למחות באלה שנהגים לברך על אכילת מצה בשאר ימי הפסח. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב, עכ"ל החו"ד.

זו. לשון החזקוני שם לפנינו הוא: יש לך דברים שמקבלים שכר בעשייתם, ועונש כשאין עושים, אותם כגון מצה בלילה הראשון.

76 טז. כשד"ח (אסי"ד מע' אכילה אות ז) לאחר שדחה מה שראה נוהגים בעירו לברך על מצה "על אכילת מצה" כל שבעת ימים, כי אין זה נכון על פי ההלכה, הביא דברי רבינו בשם הראב"ע והצידה לדרך, ושאין זה סותר לדברי הו"ל ושלכאורה יש מדבריהם סמך למנהג זה, ומה שטיים רבינו, ועליו תבא ברכת טוב שמרבה בברכות, וכתב על דברי רבינו וז"ל, הנה אם כונתו לומר שיאכל ויברך ברכת על אכילת מצה, אין דעתי העניה נוחה כזה, דאף אם לדעת הראב"ע חובה לאכול כל שבעת הימים, וכן לדעת הרב צדה לדרך, מ"מ אין לנו לסמוך ע"ו לברך מדעתנו, דאף אם היו אומרים בפירוש לאכול ולברך ברכת המצוה מ"מ כיון שאין כן משמעות הש"ס וכל הפוסקים אין לנו ליכנס בספק ברכה שאינה צריכה, דאף למ"ד דאיסור דרבנן הוא מ"מ איסור חמור הוא (עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הכללים מערכת הבית אות קט"ו), כ"ש שבאמת לא נמצא בפירוש מי שיאמר לברך. והרי הרב החזקוני דס"ל דאיכא מצוה באכילת מצה כל שבעת הימים, ככל זאת כתב הרב חת"ס לדעתו דאין מברכים עליה בשאר ימים, ולכן יתור נכון בעיני לומר דמ"ש הרב יפה ללב ועליו תב"ט שמרבה בברכות, כונתו שיאכל מצה ויביא עצמו לידי חיוב ברכת ענט"ו והמוציא וברמ"ז, אבל ברכת על אכילת מצה גם הוא מודה דאין לברך, דלו יהי אלא ספק הא קי"ל ספק ברכות להקל, וברכת המצוה אין מעכבות. ומה שכתב עוד הרב יפה ללב, דמדברי הריב"ה ברמזיו על התורה שמע דגם כיום ראשון איכא חיוב אכילת מצה ולא דוקא בלילה, אין דבריו נראים לדעתי הקצרה וכו' [העתקנו דבריו לעיל]. ונמצא לפי זה דאין מקום להמנהגים הנ"ל לברך על אכילת מצה לא באכילת שני ימים ראשונים וכל שכן בשאר לילות וימים, וראוי לבטל המנהגים האלה כי אין להם יסוד לברך ברכה שאינה צריכה.

אפס כי עז שמצאתי כתוב בקונטרסי שבהיותי לפני איזה שנים בעיר הסמוכה ראיתי בספר חדש שכתב בשם ביאורי הגר"א על ש"ע א"ח ובמעשה רב, שמחליט להלכה ולמעשה שאכילת מצה מצוה מן התורה היא בכל ימי הפסח, ולפי שכלילה הראשון היא חובה קראו חז"ל אכילת שאר ימים רשות, שמצוה לגבי חובה מקריא רשות. אלה הדברים מצאתי בקונטרסי, והיה בדעתי אז לחקור על זה מרבני דורנו אם כנים הדברים שכן כתב הגר"א, כי אין מצוי בעיר הזו ביאורי הגר"א לא"ח ולא ספר מעשה רב, וגם למדועי צריך אם כתב לברך גם כן על אכילת מצה כל שבעה אחרו שידעתו מצוה מן התורה היא לאכול מצה כל שבעה (כמו שכתב אחרו בספר הג"ל) או שסובר כדעת החזקוני לפי מה שכתב(ו)ב ברעתו הגאון חתם סופר הג"ל, דאף דמצוה איכא אינו מכרך אלא בשני לילות שהאכילה בהם חובה, על כל זה היה צריך לחקור, ומלתא מני אודא, ועתה על ידי מעשה הנו"ל נתעוררתי לחקור על זה. עכ"ל השד"ח, וע"ש עוד מש"כ בזה.

ועי' בשו"ת חו"ע (ח"ב סי' לב עמ' תריב) שהביא מה שכתב רבינו [לעיל אות לב] ליישב ד' האבן עזרא, לפימ"ש בסימן ל"א שגם ימי חוה"מ נקראים אות, ואם כן מוכח שיש חיוב באכילת מצה כל שבעה וכו', אולם עינינו הוראות האהר"ח וכו' שנתנו טעם על שאין מברכים

אסיפת דינים

ספר

שְׁדֵי חֵמֶד

פאת השדה שיורי הפאה

כולל אות ח. ט. י.

ומערכת חמץ ומצה

יבואו בו כללי הש"ס וכללי הפוסקים דברים ברורים. לקושאי ניהו מספרן של צדיקים המה הגבורים. אשר דברו בקדשם אחת תנה ואחת תנה במקומות מסתורים. ואסיפת דינים. אמרי פנינים. מפי סופרים ומפי ספרים. בדבר הנהונים נפשי איותה ללקט אמרים. בעזרת הבורא יתברך בורא רוח ויוצר הרים. למדנו היפוש מהיפוש חופש כל הדרי חדרים. תיקנתים אף עשיתים ע"ס א"ב מאלף ועד תיו מסודרים. להועיל לקטנים כמוני מילדי העברים. את כל אלה ידי עשתה אנכי הדל צעיר שבצעירים. מכני ציון עיר קדשנו ירושלים משוש תפארתנו במהרה בימינו תבנה ותכונן בראש ההרים. גר אנכי לעתות כאל באחת מעיירות קידים. קראסוב בזאר עיר קטנה ואנשי קדש בתוכה טובים ויקרים. הצניח חיים חזקיהו מדיני המכונה חח"ס היו בלא"ה הרב החסיד ועניו מוה"ר רפאל אליה מדיני ולה"ה הנצב"ה נתנה מזיו השכינה באספקלריא המאירה אור לישראל.

חלק שמיני

הוצאת

בית הסופר

בני ברק, רח' ר' עקיבא 65

21

דחייב לאכול כית לקיים המילה דחייב עשה דחייב לא העשה כיון שאי אפשר לקיים שחיוב ופשוט דלא יאז דחייב הלאו אחי על ידי פשיעה דאם היה משדל שלא לבטל המלוה ויהי מבקש מקודם מלה של היהר היה יכול לקיים המלוה בלא עבירה וכיון שהיה פושע שלא בקש הוה ליה מלוה הבאה בעבירה ולא אמרינן בזה אחי עשה ודחי לא העשה עכ"ל ולריך לעיין בגוף ספר שמחת יום טוב אי קאי אריעבד כדמשמע ממה שכחב ושפוט דלא יאז או קאי אלכחלה כמשמעות שחר הלשון ועיין בשאגת אריה סי' ל"ז. לשני דיעבד באיסור פבל וכיוצא שאינן נדחין מפני עשה דמלה אם יאז בהם ידי חובתו ונפקא מינה באם השיג אחר כך מנה מאיסור קל שגרה נופתי עשה דמלה אם יאכל ממנו כוח לקיים המלוה ועיין בעניינים אלו בשו"ת זכרון לבי מנחם סי' י"א ובחכם סופר ח"ה סי' קל"ז ובשו"ת כחב סופר סי' ע"א (הנאחי חורף דבריו בשדי חמד ח"א ד' ע"ז ע"ד אות י"א בחלק אסיפת דינים):

שוב

ראיתי במנחת יוארה (שכספר דעת וקנים המיוחס לרבותיו ההוס') שפרשה ראה על פסוק ששח ימים האכל מנות שכחב פירש רש"י שבעה מן הישן וששה מן החדש וקשה שיפוק ליה מלחם וקלי וכדמל לא תאכלו וחיוב רבינו יוסף מניקולא דאי לא ששח ימים הוה אמילא דחיי כעבר תאכלו מלות ודחי לא העשה דחדש ונפקא מינה היכא דלא משכח כלל (בליל) ע"ז בניסן אלא החדש שיטול ממנו אפילו קודם הקרבנו קא משמע לן ששח ימים דמשמע ששח ימים ולא שבע ולא הנה מכלל עשה עשה ואיכא לאו ועשה ואין עשה דוחה לא העשה ועשה עכ"ל. הנה מובאר דחדש איכא לאו ועשה דלא כדפסוק רבני האחרונים הט"ל דאין בחדש אלא איסור לאו ושקלו וערו אי אחי עשה ודחי לא העשה אך כבר כתב מרן חיד"א במחזיק ברכה סוף סי' עה"ה דבריו רבינו יוסף הג"ל הם היפך מה שאמרו בירושלמי פרק שני דחלה ויחא ליה שרבינו יוסף כתב כן לדעתה הספרי שבהי אר"י ובהני פליגי ע"ש:

ורגה

בענין זה כתב לי ידידי הגאון אברהם לבי הכהן קארקילאנסקי אבד"ק חארבן י"ז ח"ל בתי שאין לו מלה אלא מן החדש אי אמרינן דחיי עשה ודחי לא העשה דחדש הביא כח"ר הרבה המדברים מענין זה הנה באור זרוע הגדול הלכות פסחים סי' רנ"ג שם פלגל ארוך אם עשה דאכילת מלה דוחה לאו דחדש והביא בירושלמי בפרק שני דחלה ושם הביא מה שחירץ בירושלמי דאין עשה דקודם הדבור וכו' וההוספות בקידושין ד' ל"ח גם כן הביאו שחירץ של בירושלמי הג"ל. וכן באור זרוע הג"ל מפלפל אי עשה דקודם הדבור עדיף מעשה דלאחר הדבור כי בכבלי מינין בינמוח ד' ה' ע"ב ממילה וחדיד שכן ישנו לפני הדבור אלמלא דקודם הדבור עדיף ועיין שם מה שחירץ. ואני אמרתי כי באמת הכבלי והירושלמי מחולקים בענין זה אם עשה שקודם הדבור עדיף או עשה שאחר הדבור עדיף וזהו הסכרתי הנמרח דקידושין ד' כ"ט ע"ב ח"ר ללמוד תורה ולישא אשה וכו' ולא פליגי הא לן והא להו ע"ש בפירוש רש"י שחלק בני בכל לומדים חין למקומם וכו' ועיין שם בחוספות ד"ה הא מה שר"ח מקשה על פירוש רש"י ומח"ר שם איכא ע"ש ונראה לי לומר פירוש חדש דהלא פריה ורביה עשה שקודם הדבור והתורה ולמדתה עשה שלאחר הדבור ואם כן לפי הכבלי עשה שקודם הדבור עדיף הילכך ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה ולפי בירושלמי עשה שלאחר הדבור עדיף לכך ילמוד תורה ואחר כך ישא אשה וזאת פירוש הא לן פירוש לכבלי והא להו פירוש לארץ ישראל עכ"ד י"ז:

ובספר

תורת משה בהגאון חכם סופר בפרשת בא ד' י"ט על פסוק שבעה ימים מלוה תאכלו ראיתי שאין דעתו כדעת הגאונים הנז"ל לעיין עכ"ל וחדש דמר חשבו להו אהדרי ומר סבר דכיל דחיי ביה עוגש מיהא חמור לענין זה ואילו החכם סופר סובר דקיל עכ"ל מחדש והסביר טעם לחלק בין זה בין מלה מהרה למנה מכיל ח"ל בפסחים ד' ל"ח ע"ב מלה האכלת לשבעה ימים כירש רש"י דרב יוסף המחך נמי אדרבה דרבה דנפיי מלה הישייה נכס שבעה ימים וכן נהנו החיובות וביה נראה ליישב קושיה ההוספיה בקידושין ד' ל"ח ע"א ד"ה דאקרוב עומר והדר אכול דחמאי לא אחי עשה דמלה ודחי לא העשה דחדש ולהאמור ביחא

דקך לא חיי אלא לכוח מלה זה דיש כי עשה ודחי לא העשה אכל חו לא חיי למיכל מנה עד דאקרוב עומר ואינה נאכלת כל שבעה ולא דמי מלה של עבל דאפשר דהוה אחי עשה ודחי לא העשה דהסן חיי שפיר לכל שבעה כשפירוש ממש חרומה וחריה החרומה לכהן והחליף לישראל מה שאין כן הכא עכ"ל וזהו חמור פלפלא חרופא בס' אורי וישיב לידידי הגאון אבד"ק יאשי י"ז בס' מ"ב ליישב בכמה פנים קושיה הגאון שאנת אריה בס' י"ז על עבל דמלה לא יבא עשה דאכילת מלה וידחה הלא העשה דעבל ובאחר מהישובים שכחב הרב י"ז במה שמדמה מלוה הבאה בעבירה לדינא דכל מלחא דאמר רחמנא לא העביד ועל פי כלליה דמחן מוהרית"ט דל"א אמרינן אי עבד לא העביד היכא דעל ידי זה דלא מהני יחוק האיסור ולא היכא שלא יחוק האיסור דמאי הוה הוה וכו' ע"ש דב"ק לשם ריהעא יש לי לשקפק דלפי הגרסה עניינים חלוקים הן מלוה הבאה בעבירה עם הא דכל דאמר רחמנא לא העביד וכענין אין לי פנאי להחייב בזה ואני אמרתי בחפזי להעיר און שומעו ובל שובת הגאון חכם סופר סי' קל"ז שזיינתי למעלה (בד"ה אחר זמן) עיין לחלמדיה דרב בשו"ת מוהר"ם שיק סי' רס"ו בארוך לקיים דברי מר רבו:

ד"ר בענין

אכילת מלה בכל ימי הפסח בימים ובל לוח חרף משני לילות ראשונים הדבר פשוט שאינה אכילת חובה ואי בעי אכל בטי לא אכל מלה ולא ראיתי ולא שמעתי ביהו"ט בעיר מולדתי עיר הקודש ירושלים טוב"ב ולא בשכני בעיר גדולה של חכמים מי שברך על אכילת מלה בימי פסח לא בימים ולא בלילות כי אם בשני הלילות ראשונים אכל בימים אפילו בימים ראשונים וכן בשאר הלילות אין מדברים כי אם ברכת המוציא אכל לא ברכת על אכילת מלה והטעם פשוט כיון שאין האכילה בהם חובה או מלוה רק רשות כדאמרינן בש"ס (פסחים ד' ק"ך ע"א) וכן פסקו הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והשור"ע ע"ש ומרן בש"ע סי' עה"ה סי' כבד אין חוב אכילת מלה אלא בלילה הראשון בלבד ואין לדקדק מלשון זה דחובא הוא דליכא הא מלה איכא דכל כי האי איבעי ליה לפגוש בהדיא אלא ודאי סתמו כפירוש דאית לא חובה ולא מלוה אלא רשות וכמו שפירש בדברי הרמב"ם בפרק שישי מהלכות מלה ובדברי רבינו הטור ע"ש וכן כתבו הפוסקים בס' הג"ה ברין מים שלט אם לשפך מפני המת או התקופה שיש לחלק בין מלה שיוצא בה ידי חובתו בשתי הלילות וקפדינן שלא יהיה נראה כמזולל במאמר הכתוב שומר מלוה לא ידע דבר רע למלה של הימים ושאר הלילות ע"ש וכן כתבו מרבני האחרונים עיין להרב פחד יחזק הובא בעיקרי הד"ס סי' ח"י אות ס"ב בהאחי בשדי חמד ח"א במערכת אכילה אות ח':

וזו

לשון הרב דרך פקודין במטת עשה יו"ד בחלק הדבור אות ד' ובשאר ימות החג אין מלוה לאכול מלה רק שלא לאכל חמץ ושם בחלק המהשנה אות א' כתב שבעה ימים דמטת רשות רק אם בא לאכול לחם לא יאכל חמץ עכ"ל ואם זכרוננו אינו מכויב ראיתי כן בכמה ספרים דאכילת מלה בימים ובשאר לילות איש אלא רשות ואי בעי לא אכיל ומשום הכי אין מדברין על אכילת מלה עליהם ואף דהרב חכם סופר בחלק יו"ד סי' קל"א (בד"ה ומ"ש החוס') כתב שדעה החוקית על התורה דמלוה איכא באכילת מלה כל שבעה וכחב שגמדישוי עשה לו סמוכים ויחם לזה דעת הרא"ש והר"ן מכל מקום כבר כתב מפורש דרשות היא ואי בעי לא אכיל כלל ומשום הכי אין מדברין על מלה כל שבעה אלא דמכל מקום אי אכיל מלוה קעביד ע"ש איכרא דאיני מבין לדעת החוקית דאי אכיל מלוה קעביד למה לא יברך ומאי שנת משמיטת דאי בעי לא שחייט ואי שחייט מלוה קעביד ומכרך על כל פנים כרי כתב מפורש דאינו מנרך על אכילת מלה והראשונים הרו"ס כותף פסחים והרשב"א בחשונה וכמה מרבני האחרונים עמדו לבאר מפני מה אין מדברין על המלה כל שבעה עיין למרן חיד"א בספר דרכי יוסף סי' עה"ה אות ו' וכמחזיק ברכה וחק יעקב ושלחן ערוך סי"ק כ"ח ובשו"ת ברין ליון החדשות סי' מ"ו שמעת מינה דנקטי כפשיטות דאין לנרך על אכילת מלה בשאר לילות ולא בימים כלל: וכל

וב"ר מה היה פשוט שזעזע לי ש מהם שהיו טובים יבלינות כל זמן ש כורך שמדברים ב הלילות ושני ימים כדרכו ושאר אמתו יברכו ברכות לבעלי בטעות הוא ואף בר המוכר למנהגים הו בס"ד והוא שכחב בא על פסוק שבע מלה כל שבעה ה מהבאר גם כן ממו המלוה השומר ששח גרה לדרך במאמר שבעה ימים וכבר להכניס (בכש רא"ב הראש"ט שלמו יד ב לטון שימלא בחומש מהראב"ט כלמו רק לכתוב אשר לא פו הגיון דא דנגמרא לפסוק מה שירלב שמלוה לאכול ואין מה שלט חפץ ועל כ

הנה אם טנחו דעתי העניי לאכול כל שבעה ה אין לו לסמוך על ז לאכול ולכרך ברכת וכל הפוסקים אין לחאן דאמר דאיטו (עיין מה שרשמתי קט"ו בשדי חמד ו שאמר לנרך והרי כל שבעה הימים מברכים עליה בשאר סבב יפה ללכ ועליו מלה ויביא עלמו לי החזון אכל ברכת ע יהי אלא בפק הא

זמה שכחב עוד ההורג משח ולא דוקא בלילה מו מלח חסר וי"ז ששח אף כגמטריא חבסה דגם כיוס הראשון כדאמרינן בפסחים נוכח אלא יום אחד רש"י יום אחד משמו כל היום לילה ויום דהריב"ב. כרמז לא כיום (היפך חמה שו ראשונה חייב לאכול כות חייב) אלא כי בין בימים בין בלילה זכא בלילה כרמז

22

הראשון שחייבו לרשעין בש"ס שחמץ אסור בערב פסח משעה ששמו ולמעלה ולא אחרו שיהא אסור כל היום ואם כן כונח הכתוב שכיום הקודם לפסח יש בו חיוב השכחה ואף חלק הכי נמי כשנאמר שכל לרמוח אכילת מלה בראשון לא שיהיה כל היום בחיוב אכילת מלה אלא שיש בכללות היום חיוב אכילת מלה והייט כלילה כדכתיב בערב חאלבו מלוח ולא דמי לההיא דפסח ראשון דהתם כתיב היום והכא כתיב ביום כן נראה לי הרל פשוט ונמלא לפי זה דאין מקום להמנהיגים הנ"ל לנכרך על אכילת מלה לא באכילת שני ימים ראשונים וכל שכן בשאר לילות וימים וראוי לכתל המנהיגים האלה כי אין להם יסוד בנכרך ברכה שאינה לריבט :

אפ"ס כי עו שמלחתי כהוב בקונטרסי בזהותי לפני איזה שנים בעיר הסמוכה ראייתי כהפך חרש שכחב בשס ביאורי הגר"א על ש"ע א"ח ובמעשה רב שמהליט להלכה ולמעשה שאכילת מלה מלוח מן החירפה היא בכל ימי הפסח ולפי ככלילה הראשון היא חובה קראו חז"ל אכילת שאר ימים רשות שמלוח לגבי חובה מקריא רשות אלא הדברים מלאחי בקונטרסי ובהי בדעתי אז לחקור על זה מרעני דורנו אם כנים הדברים וכן כתב הגר"א כי אין מלוח בעיר הזו ביאורי הגר"א לא"ח ולא ספר מעשה רב ונס למודעי לריך אם כתב לנכרך נס כן על אכילת מלה כל כעשה אחרי גלדעו מלוח מן ההורה היא לאכול מלה כל כעשה (כמו שכתב בשמו בכפר הגי"ל) או שסובר כעשה החוקי לפי מה שכתוב בדעתו הנלוין החס סיפור הגי"ל דאף דמלוח איכא אינו חכרך אלא כעשי לילות שהאכילה בהם חובה על כל זה היה לריך לחקור ומלאח מני אורח ועשה על ידי מעשה הגי"ל נחשוררתי לחקור על זה

וזאת אשר השיב בזה הגאון המפורסם בקש"ת מוהר"ר יוסף זכריא טעמין יל"ו בנדון שאלתו בשם המעשה רב ומבקש להודיעו אם המינן מדבריו כהחוקי כמו שכתב החתם סופר בדעתו כיון דמכל מקום אין עליו חובה לאכול דוקא מלה או שדעתו נס כן לנכרך למלאות הפלו הנני להעתיק לבטו כבלמוח באדר אינו נמלא כמתנהו לעיין עליו וז"ל בלוח קש"ה כעשה ימים חאלל מלוח כל כעשה מלוח ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה היא חובה ומלוח לגבי חובה כעשה קרי לה אף על פי כן מלוח מדאורייתא היא וכן פירשו יום כוב אינו לריך לוח פסח ומלוח סיטוח כסוכה ועוד כמה ראיות והיה מרובב מאוד מלוח אכילת מלה כל כעשה וביום טוב האחרון היה אוכל כעודה שליטת אף שלא היה אוכל שלש כעודות בשאר ימים טובים מפני חביבת מלוח אכילת מלה שזמנו הולך לו ובמולאי יום טוב היה משתדל לטעום חמין וכן חוש באורחא ענה המגיבד והיה נמנע לאכול לאחר פסח מלה שיואלין בה ידי חובתו כפסח וכל זה להיבחר לעשיית המלוח שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גודת הצורא יהכרך שמו עכ"ל הוועשה רב ובהערות המביא לבית הדפוס בדפוס ווארשא כעשה תרי"ח ולא נזכר שמו על מה שכתב ומלוח לגבי רשות וכו' חז"ל א"ה עיין חו"ס' ברכות ט' פ"א ד"ה טע"ה ובר"ג פרק קמח דשבת הוניה דלא יבב ארס לפני הכפר וכן דעת רוב הפוסקים שספלת ערבות מלוח אף על פי שקראיה רשות ועל מה שכתב סיטוח כסוכה א"ה עיין ש"ע שלו סי' ל"א ס"ק ג' ועיין הוועפות מחיות ל"ו ד"ה ילאו וחוועפות סרובין ל"ו ד"ה ימים ואפשר שדעת הגאון דכל מידי דלאו מיתבאר אלא בלאו לא כעשה לא מקרי אוח ואף להחפשים שהאיות הוא כביסת מלאכה שאני אסור מלאכה מבכרות וימים טובים שהוא כעשה ולא תעשה כעבת ריש ד' כ"ה וכו' ד' ח' עכ"ל התניה :

ובעיקר הסברא מהחחס סופר להחוקי עיין ברכות ד' מ"ט ע"ב דלוי כעשי לא אכיל וכו' והי רק לענין אי מחזירין ויעיין בפני יהושע פרידס ד' כ"ח ע"ב ד"ה כעשה שיבט בקום אטול מלה וכו' דמאי קאמר וכעשה שאינו בקום אכול מלה אינו ככל האכל חמין ובה כל כעשה ימים אינו בקום אכול מלה לבר מלילה ראשונה דהיי חובה ועל כרחין דאף על גב דאינו מלוח אלא רשות אשילוי הכי שייך האי ליבנא כיון דכתיב להדיא כעשה ימים חאלל מלוח ועוד אפשר לומר דלרבי שמעון ככל כעשה ימים אכילת מלה מניה כעשה דקרא דהא לקמן סוף פרק שרבי פסח

ו היה פשוט מאד כעשי ולא הייתי לריך לכתוב כלל לולא שזרע לי שבעיר הוזה הרבה בעלי בתים וקלה חכמים יש מהם שהיו נוהגים לנכרך :ל אכילת מלה בכל ימי הפסח בימים יבילות כל זמן שעושים סעודה מנכרים המוליא ועל אכילת מלה כדרך שמכריכים כעשי הלילות ויש מהם שהיו מנכרין רק כעשי הלילות ושני ימים ראשונים ועמדתי מרעיד לקול השמועה וחקרתי בדבר ונראה אמת והודעתי להם (בהכרח ככל בתי כנסיות) שלא ינכרו ברכות לבטלה כי מנהג זה לפי דעתי אין לו מקום ומנהג כעשות הוא ואף בראייתי להרב יפה ללב בח"ב שמדבריו יש לעשות כמובים למנהיגים הנ"ל נראה לי הרל דאין לכמוך על זה כמו שאבאר בס"ד והוא שכחב כרך ט"ל ע"ב דמדברי הרב אבן עזרא כעשה בא על פסוק כעשה ימים מלוח חאללו מחנאר סבור דאכילת מלה כל כעשה היא חובה וכו' ונס כרך ח"ק ע"ב כתב כן מהבאר נס כן ממה שכחב כעשה משפטים על פסוק אח חג המלוח השמור כעשה ימים האכל מלוח ושכן נראה מדברי הרב גדה לדרך דנמאר ד' כלל ו' פ"א בהם שנהן טעם לאכילת מלה כעשה ימים ובהב דאף דמין חירוף בשם הגדולים בקונטרסי ועוד לחכמים (כשם ראב"ע) כתב בשם רבני איכיליא שנהכר כהלמירי הרחב"ע שלחו יד בפירושם והוסיפו מדעתם דברים אשר לא כן וכל לבין שימלא כחומש וכנביאים הוזה מהננד לרכי רז"ל אינו מהרחב"ע כמלו רק תלמידו אחרי מוהו שלטו יד ימים שלא בידעוהו לכהוב אשר לא מלה על לבו והרחב"ע וכברו נקי מכל מקום נכנין דא דנמאר לא אמרו אלא רשות שחמט הכתיבה ביד הארס לפסחה מה שירלב לא מתי פכר כעשה שלא לאכול שהרי יש אומרים שמטה לאכול ואין זה מננד לרכי רז"ל כיון שהם אמרו שיעשה מה שלט חפץ ועליו חבא ברכה טוב שמרבה כעודתו ליכול ולחדי כל הימים אלו דבריו יל"ו :

ד הנה אם טונחו לומר שיאכל ויכרך ברכה על אכילת מלה אין דעתי כעניה עוזה בזה דאף אם לדעת הרחב"ע חובה לאכול כל כעשה הימים וכן לדעת הרב גדה לדרך מכל מקום אין לט לסמוך על זה לנכרך מדעתי דאף אם היו אומרים בפירוש לאכול ולנכרך ברכה המלוח מכל מקום כיון שאין כן משמעות הש"ס וכל כפוסקים אין לט ליכנס כספק ברכה שאינה לריבט דאף למאן דאמר דאיסור דרבנן הוא מכל מקום איסור חמור הוא (עיין מה שרשמתי בזה בקונטרסי הכללים מערכת הבי"ח אות קט"ו כעדי חמד ח"א) כל שכן שכתבם לא נמלא בפירוש מי שאמר לנכרך והרי הרב החוקי שפכר דאיכא מלוח באכילת מלה כל כעשה הימים ככל זאת ככה הרב חמס סיפור לדעתו דאין מנכרים עליה כשאר ימים ולכן יומר נכני כעשי לומר דמה שכחב הרב יפה ללב ועליו חבא ברכה טוב שמרבה ברכות טונהו שיאכל מלה ויכיא פלמו לרי חיוב ברכה על נטילת ידים והמוליא וברכת המזון חבא ברכה על אכילת מלה נס הוא מורה דאין לנכרך לטו יחי אלא כספק הא קיימא לן כספק ברכות להקל וברכת המלוח אין מעכבות :

ז מה שכתב עוד הרב יפה ללב דמדברי הריב"ה ברמזיו על ההורה משמע דנס ביום ראשון איכא חיוב אכילת מלה ולא דוקא כלילה ממה שכחב כעשה בא על פסוק בערב חאללו מלה חסר וי"ו ששח ימים יהיה רשות לאכול מלה אף ביום הראשון אף כנמטרתי חובה שאין חובה אלא ביום הראשון עכ"ל דמוכח דנס ביום הראשון איכא חיובא דביום הראשון משמע כל היום כדאמרין כפסחים ד' ל"ו ע"ב מנין לפסח מלרים שאין חימולו טובח אלא יום אחד שנאמר לא יאכל חמין וסמוך ליה היום ופירש רש"י יום אחד משמע כל היום הכי נמי דכתיב ביום הראשון הוא כל היום לילה ויום עכ"ל אין דכרו נראים לדעתי הקנדה וששית דהריב"ה ברמזיו לא נחטן לרמח דאיכא חיוב אכילת מלה נס ביום (הייך ממה שכתב אינו גופיה בעור ס' עת"ה דרך כלילה ראשונה חייב לאכול ומכאן ואילך היא רשות ואף כליל ראשון רק כוית חיוב) אלא כונחו לרמוח דאף דככל ששח ימים היא רשות כין בימים כין בלילות מכל מקום יום ראשון חלוק מהם דחייב זיכא כלילה כדכתיב בערב חאללו מלוח ומשפטיה דקרא אף ביום

אכל חו
זה ולא
דכחם
לכהן
חריפא
לישב
מה לא
אשכח
א דכל
ט דלל
יחוק
י ע"י
ס ה
וכמו
שחמט
(בר"י
רס"ו
ח חוק
אכילת
שמעתי
בעיר
בימים
בימים
אכל
כהם
ט"א)
מרן
ראשון
דכל
דאיט
כפרק
ספקים
ז שיש
שלא
רע
דוטים
ס"ב
אוח
לאכל
רשות
זכויב
איט
פילת
ד"ה
כילת
דעת
לא
יכל
אקוני
כפי
כחב
אחס
מה
יוסף
ס"ק
עוה

סימן עז

ב"ה ג' ב"ס ירבו ישראל הרס"ח וולאין .

כבוד ידיד ה' ומאר ישראל רחמא דנפשי הרב
הגאון וצדיק וכו' בש"ת מ' חוקיה די מדינא
שלימא . יהי ה' עמו ויברך טעט .

הגיעני מכתב קדשו בלרוף שני עניינים . בד"ה אשר עטותו
הרבני להיות אהי מרחוק ומבקש חוה דעתי הדלה . וכו'
יורני ולא ייל דבר אמת ממני חלילה . הנני מוקירו מלב רטף אהבה
ועמוס בעבודה רבה . משא לעיפה ולישועה ס' יושב ומלפס :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

עיד לכתוב ס"ח לקראים . הן כל יקר ראהה עין מע"כ הגאון
שלימ"ח בכמה ספרים . ואני עני אחוה בדעתי אשר ראה
מע"כ נ"י בחיבורי הע"ש . והואל שם דאס יש לחוש שלא ינהגו
בה כבוד אכור בכל אופן . ואשרי המוסר נפשו על זה כמו ששקבת
אחאב ע"ז שמשר נפשו ולא נתן ס"ח למלך ארס . אכן אס אין
מקום לחוש לזה . ואחייקורי הוא דמחייקורי בה אין בזה איסור וזלמ
הורדה הקדושה . ומש"ה אס נכתבה ע"ד כן שרי וכיב"ז איחא
בירושלמי בנהדרין פ"ג סוף ה"ט ספרים שזכה בהן א"י אין מוילאין
אוהן חו"ל . ר' נבי בשם ר"א אס כהב ע"מ להוליא מוילא וכבר
רמזי בהע"ש שם על מש"כ בשאלתא ק' איה ח' . וזהו טעם
ההבדל בין המקדש בזה"ל תעקר לבטור שאסור לעקרו . והנני מוסיף
בזה דלישבו החוס' בבורות (כ"ג א) והר"ש שם דהוא מבוס דכבר
נאכל בממו קשה לי סגיא שלי בבורות א"ה מאי אר"י תרי אפי'
חד נמי . ומאי קושיא הא חד נאכל בממו מש"כ תרי רחד הוא
שלמים אלא העטם כמש"כ . ומעשר בזהה הוי כמו שהקדש הוא
שקרי הוא מונה לרנונו . ועוד יש לרבר בזה ולישב פסק הרמב"ם
פ"ו ה"ב ואין זמן ומקום אחי :

משיב בכר"י וזהו בכלל אין מוסרין ד"ח לנכרי כו' לא נראה
כלל דאפילו ללמוד תורה שבכתב לנכרי אין איסור . וכו'
זה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון בשביל תורה . ופי' ומשפטים
כל ידעום הוא דינים הנלמד מחקי התורה שהיא נדרשת בהם . כמו
שבארנו בפ"ד בהרחב דבר בייקרא י"ח ה' . ויש להוסיף דרבותינו
בעתה"ס הבינו הכי שהרי בב"ק (ל"ח) עמוד על הא דא' קראו
זנו ושלשו . מהא דא' בחגיגה אין מוסרין כו' ואמאי דקרו רבותינו
ז"ל להקשות על אלו הדברים . אלא משום דפי' דברים אלו הוא
בדאיחא בחגיגה (ו' ב) כללות ופרטות נאמרו בסניו וגשנו באוהל
מועד וגשחלשלו בערבוס מואב . ובאיור הדברים דתורה שבכתב
כמו שהוא נאמר בסניו וגשנה סדר משנה בא"מ כדאי' בפ' כילד
מעברין כילד סדר משנה כו' ובערבוס מואב מחר סדר ההלמוד
האיך נלמדו המשניות מכללי התורה כדאי' בנדרים (ל"ח) דלא נחנה
פלפול' של תורה אלא למשה . והוא נהג בה טובה עין ונחנה לישראל
זה ה' בערבוס מואב . והוא דברו וענה ישראל שמת אל המוקים
ואל המשפטים אשר אנני מלמד אתכם לעשות . והוא כללי התורה
והמדרכות וכוו חקים כדאיחא בקידושין (ל"ט) ואל' המשפטים האין
ללמוד הדינים מכללים אלו . ודבר זה אכור לחסור לזאה"ע שנא'
ומשפטים כל ידעום . ומעשה דהני קראו זנו ושלשו היינו תלמוד
הקשו יפה הא ומשפטים כל ידעום כתיב . אבל תורה שבכתב אין
שום איסור ללמד לגוי . וה"ה לקראים אכור למכור ס"ח שנכתבה
לקרות בה בקרב ישראל . אבל לכתוב עבורס שרי וכן לערכאות
פ"ג . וזה אין נראה מה שזכרו רבני ירושלמי חוב"ב למכור ס"ח
פסולה . דא"כ עובדים על ל"ע שמכילים אוהס בחיבור . ומכש"כ
לכתוב לכהחילה בפיסול לעשות פרשיות' ההחומות פחומות כו' זה
אין נראה כלל להטיל מוס בקדשים . והוי מקדשים בע"מ למזבח
דזיל מילתא כדאי' בתמורה (ו' א) :

דעיד אכילת מנה שמורה בשבעה ימי הפסח . אמת כי כן נמלא
במעשה רב פי הגר"א ה' אומר ומחבב אכילת מנה . ולא
נבאר מאין למד רבינו הגר"א ז"ל . וה' נראה מדאיחא בפסחים

שני ואחר שאין זה מה"ח ולכ"ע הוי ממון בעלים . מש"ה בע"מ
נופלן בחובו אלא שמחויב ג"כ להשאיל למי שירלה . ואין לבע"מ
בהם זכות יותר מפעל המעשר :

היוצא מכ"ז מעכ"ס אינו אלא מנהג וחלו בדעת בעלים וסחם
הכותב ס"ח לעלמו . מכיין ללאס ידי מנהג והיא שלו
ובע"מ גובה בחובו כמ"ש במכתבי הקודס :

וברבר להסם מוס למקוה ע"י גוי ביו"ט שני . פשיטא דשרי
כמו שראה מעכ"ה נ"י הרבה שו"ת אחרונים ז"ל ונס
רבינו עקיבא איגר ז"ל לא הולך ליתול מן המים לשתי' אלא ביו"ט
ראשון . ולא ביו"ט שני כמבואר בסו"י י"ז והנני להוסיף על דברי
רבותינו האחרונים ז"ל דיש מקום והוכחה להחיר ביו"ט שני לנורף
טבילה אפי' מלאכה ע"י ישראל . מדאי' נדה (ס"ו ב) אשה חופפת
כו' אשה חופפת בח' בשבת וטובלת בחמישי בשבת שכן אשה חופפת
בע"מ וטובלת במולאי יו"ט שני של ר"ה שחל אחר השבת . וקשה
למה לא אחר בסם יו"ט שני ש"ג . אלא משום דיו"ט שני ש"ג אפי'
ה' אכור הפיפה מד' ימים קודם טבילה ה' רשאי לחוף ביו"ט שני
עלמו . מש"ה הוכיח ממי"ט של ר"ה והשחא דקו"ל דחופפת ר'
ימים קודם אכור לחוף ביו"ט שני ש"ג . שהרי אפשר לחוף בערב
יו"ט . איברא ביר שלמי מנילה (פ"ד) ה' מימרא זו ובאמת איחא
ס' יו"ט שני ש"ג . מבואר דאכור לחוף ביו"ט שני ש"ג לנורף
טבילה והילוי במחלוקת הראשונים במילה שלא בזמנה אי שרי ביו"ט
שני ש"ג . וכבר העלתי בחיבורי הע"ש פי' לך שהעיקר כהש"ך יו"ד
ה' רס"ז דכל הראשונים ס"ל דמילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני
ש"ג ולא כהר"ש והש"ך . אולם נהגו כהר"ש ולא מהלין והטעם
שהרי גם בזמן דכפי' התיירו בנמ' לעשות מלאכה ע"י ישראל ביו"ט
שני ש"ג . ומכ"מ נהגו להחמיר משום דנפשי ט"ה ואחי לזולתי
ביו"ט שני אי נעבד מלאכה בדבר מפורסם לרבים . אבל במדי
דלינעא ה' מקום להקל מכ"מ חלילה לעשות הלכה למעשה ע"י
ישראל ביו"ט שני מלאכה דאורייתא . אבל ע"י גוי ודאי שרי בלי
שום קפיק כ"ז ביו"ט שני אבל ביו"ט ראשון שקיל וערי הגרע"א
ז"ל וענה ע"ז להחיר ע"י גוי בלי לורף שתי' . ומטעם דהוי שבת
דשבת במקום מנהג משום דבישיל ביו"ט מה"ה שרי משום הואיל
ואי מקלפי אורחים . ואין קו"ל דשבת דשבת במקום מנהג שרי
ודחה רבינו הג"ל דע"ג דקו"ל הואיל . מכ"מ כיון דמשכתה בישול
סמוך לחשיכה דלא שייך אי מקלפי אורחים כמש"כ החוס' בחסכת
שבת (ג"ה א) ואסני מה"ה . ומש"ה פסקו החוס' דרמיה אכור
ביו"ט בחמין שהחמו מעיו"ט וא"כ אינו שבת דשבת זהו הרק
דברי רבינו ז"ל . ואני בעניי אומר דלפי דקו"ל הואיל ליכא למונרו
משום סמוך לחשיכה . והחוס' לטעמייהו אזיל דס"ל דלית לן הואיל
כמש"כ בבבילה (ב' ב) ד"ה וחי' כו' דרבה לטעמי' הואיל דלית לי'
הואיל כו' ואפי' לידן ניחא כו' הרי מבואר דכ"ל דלא קו"ל כרבה .
וכבר הנילו ספק בזה הפסק בפסחים (מ"ח א) בד"ה רבי א' כו'
ור"י דוחה כו' דהא אפליגי רבה ור"ה בהכי פי' וי"ל דהלכה כר"ה
דלא ס"ל הואיל . אבל לשיטת הרי"ף דס"ל הואיל ודאי שבת הוא
דאפי' יתם מים סמוך לחשיכה אפשר לרחוץ פניו ידיו ורגליו . ואפי' אס
הוא כבר רחץ אפשר דמיקלפי אחרים שלא רחצו . ובאמת הא שכ'
החוס' בינה הג"ל ואפילו לידן כו' דמשמע דפשיטא לכו דלא קו"ל
כרבה . היינו משום שהוכיחו מסוניא דשבת (מ') דגזרו על רחיה
ביו"ט בחמין שהחמו מעיו"ט . ופי"כ משום דלא ס"ל הואיל והידוע'
שהביא מעכ"ה נ"י דמבואר דבחמין שהחמו ביו"ט דיקא פליגי ולא
בהחמו מעיו"ט ס"ל כרבה דק"ל הואיל מש"ה לא גזרו כ"כ . נחזור
לענין דלפי דקו"ל הרי"ף דלית לן הואיל ה' מקום להחיר גם
ביו"ט ראשון ע"י גוי כמו שגלה ע"ד הגרע"א ז"ל . אבל אח"כ
כ' עוד טעם לאסור משום דאפשר בליל יו"ט שני ולמאי נדחה יו"ט
ראשון וכוו ודאי טעם יפה לאסור אפי' ע"י גוי אבל אס יו"ט ראשון
הוא עש"ק והטבילה הוא בש"ק הבא אחריו אפשר דשרי להסם ע"י
גוי . והמקום אכיר עיינו בחורתו ולא יל מפיו דבר אמת והיא
ההכלתי והחומות כעתיקת העמוס בעבודה :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

מחיר לגרר הנגיטה לחוד לא ע"פ הכרייתא דמ"ס. לפי דבריו דהמ"ס מיירי רק בשנתה לורת האות אלא מלד הטכרא שרי כיון שאין בדבוק קדושה כלל. ואין לחוש שמא ימחוק מעט יחסר מן הערך. והוא הטכרא שהביא הב"י בשם סה"ד בזה"ל. או ימחא איצטא דהכא א"ל למחוק רק מה שנכתב בטעות כו'. והמרדכי בשם הר"י הכיר מהא דמ"ס מכ"מ לא פליגי דבין. וכ"ע ס"ל דבדיבוק אין זו קדושה והא שהולך ללמוד מהא דמ"ס היינו דס"ל להר"י דודאי יש לחוש שמא לא יהי' נזר כ"כ וימחוק יותר מן הערך וכהא דליחא בפנהדרין (פ"ד ב) דרב לא שכיח לבר' למשקיל ל' סילוא דילמא חביל הוי ליה שנגת איסור. וליחא סס דאחר שרי משום דהוי שנגת לאו חבל מכ"מ דוקא במקום מלוה דיינו לרפואה שרי הא בלי"ז אסור. וה"ל ה"י לאסור דילמא יוסף למחוק מעט מש"ס הביאו בריתא דמ"ס וס"ל דע"כ לא מיירי כבטל לורת האות דא"כ למה לן טעמא דאינו אלא מחקן תיפוק לן שאינו בגדר מחק כלל שהרי כבר נמחק כמה שפול הדיו ואפילו כהב בסיקרא ע"ג דיו נק' מוחק בגיטין (י"ט) מכש"כ כנשפך דיו וכיטל לורת האות ולא מלינו איסור במחוק אחר מוחק. וכל הני דאשרי בזה אחר זה בבכורות (ל"ג ב.) תקראי הוא דנפ"ל. וע"כ מיירי הפילו בחופן שהדיו לא ביטל לורת האות אלא פסלו בדבוק ומכ"מ שרי משום תקון דהוי מלוה.

ד"ח דחמי' דמר ברי' דרבינא מנקיף לי יוטי שגורה נארבי. ואי משום לילי יו"ט לחוד למה לה ארבי אלא ה"י מהדר לאכול כל ימי הפסח איברא יש לדחות ולומר שא"ל לאוכיח מכאן אלא שאם רואה לאכול לחם בשבועת ימי הפסח מלוה לאטל שמורה דוקא או חובה. וכבר הראיתי בזה בהע"ס סי' ע"ז אות ג' בס"ד מחלוקת הראשונים ז"ל דלא כהר"ן. אבל אין רא' דמטה לאכול לחם מלוה איך שהוא לא שמשט לברך ככל ימי הפסח. ומכ"מ מסופקני אם יש בזה משום ברכה לבטלה כמ"כ בשאלתא דפורים סי' ס"ז אות ג'. ובהו יתיישב עממא דרב סערי' גאון לטעין ברכה על פבילה בערב יוה"כ פשהיב הרא"ש וטור או"ח סי' מר"י :

ידינו נפתלי צבי יהודה ברלין.
סימו ער

ב"ה ר' ג' אדר הרס"ב.

מוהרי"ח זוכנאן דבהן נ"י.

מכתב מעכ"ה נ"י מן יו"ט שבט הגיעני זה שבוע ימים. ולה יכולתי להוקק להשיב דבר עד היום. עשה נחמי מראש בדבר הלכה והוראה כמה שנמלא בס"ת באחויות השם הנכבד אות ו' דבוק לה' בחרא. והורה מעכ"ת כהמבואר בש"ע לגרור הדבק. וממלא מערערים על הוראתו עפ"י מש"כ בנבוכ"ת סי' קס"ט דזה אינו אלא כשהיה הדיבוק בתחלת הכתיבה דהס"ת פסול לכו"ע. אבל כשנעשה דיבוק זה בסוף יש ספק אם הוא פסול דלדעת הירושלמי הוא כשר. וה"כ אין זה חיקון ואסור לגרר הדיבוק וא"כ ג"כ כאן יש לחוש שמא נעשה הדיבוק אחר הכתיבה. והשיב מעכ"ה נ"י ממ"א אם נעשה אה"כ הלא לא נהקדש הנגיטה ומותר לגרר. וכונח מעכ"ה נ"י דהנ"ב לא כחב אלא כשנעשה הדיבוק בשעת כתיבה בסוף וה"כ נהקדש גם הדבוק ואסור לגרר אם לא בשביל חיקון. מב"כ כ כאן ה"י הנגיטה בראש עובי הא"ז עם גנה של ה'. וה"כ אם ניוחש במא היה הדבוק אחר גמר האוה ע"כ היה ע"י נגיפה מדיו. וה"כ לא נהקדשה הטיפה כלל ודבריו מאירין לשיטת הגאון ט"ז ז"ל. אבל לכנ"ד עיקר דברי הגאון ז"ל אין מאירין בדעת הש"ע שכהם וכחז דדיבוק הוא לחברתה יש לגררו. ואי ה"י מקום לומר דהב"ע לא מיירי אלא בחופן אחד ה"י להשו"ע לחוש שלא יבואר להיפך דדוקא בדבוק הבא בסוף שכבר היה השם כהלכה ויש מלוה להקטו. משא"כ אם בתחלת הכתיבה ה"י פסול וכדברי המרדכי שהביא הנ"י אלא סמך הש"ע על סחימת הש"ן דככל אופן שרי לגרר הדיבוק. וכ"כ הגאון רע"א ז"ל בהגהת או"ח סי' ל"ב. אלא יש לגרר טעם הוראה זו. והנה קשה לי עונא שני פסקי ש"ע ביו"ד סי' רע"ז סי"א דהמחבר פסק דשרי לגרר הדבוק. ומבואר בנ"י בשם המרדכי דהר"י למד זה ממ"ס סופרים פ"ה דנפלה דיו ע"ג החזה מותר למחוק דאינו מחסוין רק לתקן. ובהגהת רמ"א הביא פסק הר"י אסכנדרוני כה"י הדבוק של רגל הה"א מוגע מעט כנג בחופן שלא נשתנה לורת הה"א ומכ"מ פסול לדעתו דיש להפק אס מוהר לגררו ופי' הר"י אסכנדרוני דהמ"ס מיירי כנפלה דיו ונעלה לורת האות. וע"כ יכול לגררה אכל הכא כל העולם קורין אותה ה"א אלא שנפסלה בניעתה לגנה אחר. ולפ"ז מכש"כ מאי ענין דבוק להסיא דמ"ס והרי בדבוק לא נשתנה האות כלל. וה"כ סתרי שני דיוטס הללו :

מחיר לגרר הנגיטה לחוד לא ע"פ הכרייתא דמ"ס. לפי דבריו דהמ"ס מיירי רק בשנתה לורת האות אלא מלד הטכרא שרי כיון שאין בדבוק קדושה כלל. ואין לחוש שמא ימחוק מעט יחסר מן הערך. והוא הטכרא שהביא הב"י בשם סה"ד בזה"ל. או ימחא איצטא דהכא א"ל למחוק רק מה שנכתב בטעות כו'. והמרדכי בשם הר"י הכיר מהא דמ"ס מכ"מ לא פליגי דבין. וכ"ע ס"ל דבדיבוק אין זו קדושה והא שהולך ללמוד מהא דמ"ס היינו דס"ל להר"י דודאי יש לחוש שמא לא יהי' נזר כ"כ וימחוק יותר מן הערך וכהא דליחא בפנהדרין (פ"ד ב) דרב לא שכיח לבר' למשקיל ל' סילוא דילמא חביל הוי ליה שנגת איסור. וליחא סס דאחר שרי משום דהוי שנגת לאו חבל מכ"מ דוקא במקום מלוה דיינו לרפואה שרי הא בלי"ז אסור. וה"ל ה"י לאסור דילמא יוסף למחוק מעט מש"ס הביאו בריתא דמ"ס וס"ל דע"כ לא מיירי כבטל לורת האות דא"כ למה לן טעמא דאינו אלא מחקן תיפוק לן שאינו בגדר מחק כלל שהרי כבר נמחק כמה שפול הדיו ואפילו כהב בסיקרא ע"ג דיו נק' מוחק בגיטין (י"ט) מכש"כ כנשפך דיו וכיטל לורת האות ולא מלינו איסור במחוק אחר מוחק. וכל הני דאשרי בזה אחר זה בבכורות (ל"ג ב.) תקראי הוא דנפ"ל. וע"כ מיירי הפילו בחופן שהדיו לא ביטל לורת האות אלא פסלו בדבוק ומכ"מ שרי משום תקון דהוי מלוה. וה"כ מבוס מלוה לז' גזר ופי' לשון הכרייתא שלא היה כוונתו אלא להקין לא דמ"ס אינו נק' משחית שהרי מכיון לתקן. אלא ה"ס שלא היה כוונתו למחוק יותר מן הערך אלא לתקן ולמחוק הדבוק. ובהו אין שום איסור מחיקה ואין לחוש שמא ימחוק יותר מן הערך שהרי מלוה הוא. ובהו מיושב דעת המרדכי ש' דדוקא כנפל דיו שרי שכבר היה שם כדבעי ומלוה ה"י לתקנו. אבל הכא כפיסול נעשה מחלואו ולא מן השם הוא זה עכ"ל ולפי הפ"י שנשביל תקון לא מיקרי השחתה א"כ מה לי אם יש מלוה או לא. כוף סוף הרי אינו מבחית אלא מחקן אלא ודאי יש כבוד אם ה"י מחיקה במקום שנחקדש אסור אפילו מכיון לתקן. כדעת הר"א ועיקר היתור הוא משום שנמקום הדיבוק אינו קדוש ולא חייסין שמא ימחוק יותר. שהרי אינו מכיון אלא למחוק הדבק והוי דבר שא"מ ושרי. אבל זה אינו אלא במקום מלוה שה"י הכט כקדושה כראוי ומלוה היה להקטו כו' [ואע"ג דהכריי היכה מלוה לתקן היריעה כ"ש בה הרבה שמוח ס"ל להמרדכי דאין כבדא דכשביל לתקן אותן שמוח יבא עושה דבר ש"ס לחוש ב"מחוק זה השם שאין מלוה בתקנו. וכיב"ו אי' כמנחות (מ"ח א) עמוד וחתא בחטאת כשביל שחובה בחטאת אמרינן עמוד וחתא בחטאת בשביל שחובה בעולה לא אמרינן. והר"י לא ס"ל הכי אלא לעולם מלוה היא ולא חייסין שיוסף במחיקה במקום לאו] מטעה אולי דברי הגו"כ דאפילו נדבק בסוף שרי לגררו. דמקום הדבוק אינו קדוש ולחוש שמא ימחוק יותר מעט אין לנו משום מלוה כדי לקרות נה ולא יגנו כל היריעה וכסבדת הרא"ש והר"י דבשלמא אי נימא דמחיקה הדבוק יש בה איסור. אלא דשרי משום דמסוין לתקן ולא בהשתתה בזה יש סבדא דאי נימא דכשרה הס"מ בלי תקון א"כ המחיקה אסור מה"ת ומשום ספק חיקון א"ל להחיר מה שאסור מה"ת. אבל לפי זיחורת דבדבוק אין שום איסור מחיקה. אלא שהשש שמא יוסף יחסר ובשביל מלוה אין לחוש כמו בפנהדרין הכ"ל א"כ מה לי אי בעינן ודאי חקון או ספק במקום מטה לא גזרו שמא יעשה איסור בלא מחסוין זהו הנראה לי דלא כהגאון ט"ז ז"ל אחר כוהבי ראייתי ש"ס הגאון פני יהושע סי' ח' שהעלה כמ"כ בזה יע"ש. וה' יעמידנו על קרן האמת כנפש העמוס בעבודה :

סימן עט

תשובה לבני הדיג שיחי בעזרי

עיד כתיבה מקלה השם על הטלתי ש' בתשובה מעיל דקדש בזה"ל השם שח"י על המטילה והלוי על היריעה ל"ל שהוא יותר גרעון מכהב חלו חן לשיטה. וגם בניטין פוסלן הכתיבה

ארא ז"ל ע"פ מ"ס הר"י אסכנדרוני שם דאי גריר ההיא דבן הוי ל' חק חוכות. מבואר דאי לא מיפסל משום חק חוכות היה ששט אללו לגרר זה הנגיטה מן הרגל להנג ואע"ג דלא נשתנה לורת הה"א מכ"מ זה הדיבוק אינו בכלל קדושה כלל ולא אסור הר"י אסכנדרוני אלא משום דע"כ לריך לגרר כל הרגל וזה אסור כמו שהאריך שם. וא"כ הדבוק בין אות לאות שאין בזה משום חק חוכות שרי גם להר"א דמקום הדיבוק אין זו קדושה כלל אחרי שאין ראוי לדבר אפילו ניוחא דרזר אח ודבר דהוה. אה"א אסור לרבה מחלוא

העמק ויקהל שאילתא סו שאלה תכט

ראשון לציון כ"ט זיל דחזינן צפורים נשים מענות ומכפסות ולא כמו צמועד. ולי בעני לקיט, דכא שאין מטפסות צמועד לאו משום שמסך, דפשיטא שגס צרגלים אין כולכים לפני כמטב צמטת צמועד ח"ו ונלמא אין זכ צטול כמלוב כלל, שאין מלוח שמטת כסג חמידה בלי כפסק אלף כוו כמו כל מלוב זמנית פכילה מלכ ותקיש שאינו אלף פטס א, כיני מלוב לשמות שטב א' צרגל, פכ"ט כה דאין מטפחים לאו משום שמטת אלף משום כבוד צמועד שלא יוכנו צו מנכג

שאילת שלום

מב שאפי' יום המטה שאסור וכו'. דכרים הללו לריבין חיקון ע"ס סוגי' מנילה (ה): דא"י על נכין והחני רב יוסף שמהה ומתבט ויו"ט שמה' תלמד שאסוריי בהספד משהה תלמד שאסורים בהמניח ויו"ט תלמד שאסור בשמח מלאכה ודע בהראש פ' אלו מגלחין סו' פ"ג ע"פ וצטור א"ח ס"י תלמי' א"י כוה"ל כתב בשאלתיו שאם חת ל' מח צפורים אסור להספידו ולא לנהוג אכילות ואם חת קודם פורים ופנע צו פורים בתוך ז' בעל חמת גזירות ז' ודוקא פורים וכו' והבי' עס העמיק כל לשון הראש' ע"ס, והנה לפנינו בשאלתנו לא מלאתי והסר לפנינו ודע עוד דו"ש גאון צרים הדכו' ואסיר במלאכה, לא קיימא כלל כמסקנא וגאון צמטו מייחתי כסמך להא דאמר רבה צריה דרבי דאסור מלאכה לא קבילו עלייהו וליכא איסור מלאכה רק במקום שנהגו מלך המנהג שלא לעשו מלאכה מנהגא הוא ועל היסוד הוא כתב גאון על זה כרס נר"ך מקום שנהגו שלא לעשות וכו' ומר"ל

ס

סכמים גג
מגילה עג
מרים טו. פא:
מגילה עג

כ"ז לתא לסיני

משתה ושמחה ויום טוב פב שאפי' יום משתה שאסור בהספד ושמחה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה • ואמר רבא בר בריה דרבא משתה ושמחה קבילו עילויהו י"ט לא קבילו עלייהו דאילו בצוואה כתיב משתה ושמחה ויום טוב ואילו כי עביד אינון משתה ושמחה כתיב ביה יום טוב לא כתיב ביה :

ברם צריך מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפוריא והלך אחד ועשה מלאכה מא' מי אמרינן כיון דלא קבילו עליהו ומנהגא הוא דנהוג מנהגא הוא לא מילתא הוא או דילמא • כיון דאמר מר דבריים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אין אתה רשאי להתירם בפניהם אי עביד עבדינן ביה דינא אי לא תיש • דרב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא לטייה משום דקא עביד בפוריא ולא צמח כיתניה ואמאי עבד רב הכי והא אמר מר לא קבילו י"ט עילויהו אמר רב כהנא אתרא דנהיג שלא לעשות מלאכה ג) • אי הכי לשמותיה

קיי"ל דאפילו ראש השנה ויום הכפורים כוו כחוק צרגלים, כיינו משום אכל כרמנים זיל צפירא מבי' אכלות חולק על פיקר דיוק וס"ל דאפי' דכתיב שמחה, מכ"ט כיון דכש"ס מפרש שמחה לומר דאסור בכספד, אין לנו לכוסף ולדרוש לאסור אכלות, ואפי' בת"ק אין שום דמיון פורים לשנת ורגל, אלף כוו כחונכב ור"ת. וכו' מוכח מדא"י צמגלכ ד' ז' דככספד והעניט שוין ראשון לשני, וכרי צראשון ודאי נוכח אכלות. וזכרי דעת כמחנר. [ונכחי' כנוס' דצדרי רבינו, ואסור בהעניט וככפד, דתני ר"י ועפ"כ אותו יום משתה ושמחה, משתה מלמד שאסור בהעניט שמטת מלמד שאסור בכספד, יום טוב מלמד שאסור צמלאכב, ואמר רבא כו']. ג) אי הכי דשמותי' שבותי'. כנר כניא צכנכמי' כי מגילכ פ"ב אות ת' דעת רבינו שמנדן על מלאכב צפורים. ור"ל כניא צמס שריח זקן אכרן שפתיק כגי' צמטו של רבינו, א"ל רב ככנא לרב ולשמתי' שמוהי. וע' אות ככמוך, וכ"כ בעל כמאור ספ"א דמגילכ כיכא דככוג צו איסור, אסור ומשמתינן ל"י כו כיכוי דרב ליוט כו'. וע"כ לא ע"ז כמנכב ציחוד ס"ל דמנדן, דא"כ כא"ך מקשכ צפשיטות ולשמתי' שמהי, אלף יש ללמוד דעת רבינו שמנדן על מנכב כמו על איסור דרבנן, וכדא"י צמסתי' ד' ג"צ רב ושמואל דא"ת מנדן על וי"ט שני ש"ג, ומכש"כ ללישנא קמא שס י"ל דכא שכוסיעו רב ושמואל צו"ט ש"ג כיינו דמנדן אפי' לחי'ת, משא"כ על מנכב אסר אז אפי' איסור דרבנן מנגדינן ולא משמתינן. אכל כרמנים כי צבי מגילכ דכעושכ מלאכב צפורים אינו רואכ סימן צרככ למולס כרי דעפכ אותו יום ככל ימים שיש צו נדוד איסור מלאכב דלא משמתינן כדא"י ר"ס מקום שנכנו, ונפיש ס"י תרל"ז ס"א מצואר דקא"י צמקוס שנכנו שלא לפשות. וכווינו דרייק כרמנים צבי' תיה פ"ו וכו' מנדן על חילול וי"ט שני של גלויה אפי' שאינו אלף מנכב. ר"ל ואין מנדן על שום מנכב, מכ"ט כו כיכוי דלא ליזלזלי צי' אס נעשכ איזכ הפרש צין וי"ט ראשון לשני [וע' מכ"ט ששון ס"י קצ"ו שדקדק על כרמנים שפי' כא שכי' מנדן על וי"ט שני ש"ג, וכרי כנר כלל צמנדין על דרבנן. ולמש"כ מניאר יפכ] וכווינו שכסמיו וחיקנו לצרך אכרי' צו"ט שני אפי' שדעת כרמנים צבי' פנוכב שאין מצרכין על מנכב. וזנח ר"ס מש"ג מקשכ מאי ארי' ע"פ כו' ופרש"י למאי הני עד סלוח כו'. ור"ל דקשכ כא טיקר כמנכב אינו אלף צמ"ס, משא"כ צמ"ס לא מכני מנכב כמו דלא מכני מנכב צליל י"ד. ומש"כ מפרש כקושיא למאי הני עד סלוח כא צל"ז נדע דיותר מנלוח אסור לכ"ט כמו כל ע"ש וערב וי"ט, ומשני צישוב צ' כהס אינו רואכ ס"ב שמותי' לא כו' משמתינן ל"י ככא שמוחי' נמי כיו משמתינן ל"י. ולכאורכ אינו מוצן מדין למאי הני וכו' צוכ דתני ע"ס למדנו דמחלות ואילך כיו משמתינן צמ"ס. אלף למדנו מוכ דצמקוס שנכנו שלא לפשות משמתינן וניסא דתני ע"ס ללמוד דמחלות ואילך לא הלוי צמנכב וככ"ט כיו משמתינן, וכו"ו לפרש"י וע' ט"ז ס"י רנ"א, אכל

שאלתנו צו אמתא לאון - גולתא מניד צו קין
צו בינוש גזמק מאלו רגל צ"י

תל העמק ויקהל שאילתא סז

אכל לדעה כהו שם דף ב' ד"כ מאומתו, דמנכב מכני אפי' בלילכ. איכ בסוגי כ"פ מאו ארוי ע"פ אפי' נמי
נמי תלי במנכב, ומשני דכאן ודאי לא מכני מנכב שכרי אפי' בעיקר זמן כאיסור לא כחמירו כ"כ לאסור בסמוך
ולשמת, וכ"כ כמג"ש וזכ"ס ס"י חס"פ דכהו מודי דלא זכ"פ מכני מנכב. וזכ"ס כפי' אין כוכח שמשמחין
על מנכב [ופי' ברא"ש פי' מקום שזכנו סוף ס"י ט', ופין נרסא לי כו', שמנכב של כשרשין]. ונראה
לענין דעיקר משלוקת רבינו

וכרמב"ם נדדו על מנכב לשמותיה שמותיה אמרי (ד) כיון דלא צמח שאילת שלום
הלוי במשלוקת כהו וכרמב"ם כיתגיה היינו שמתא עג ומגלן דמנהגא מילתא עג וסג"ד דמנכב מילתא הוא
אי מנכבין על קיום מנכב

דקום ועשכ וכלל אי מנכב מלחא כוא שדומכ לרנבן
או לא. והלוי פלוגנחא דאמוראי שבה די כינ דשקיל
וטרי על ולונו דטנוככ כינ ליונו ר"א אמר מלש הסור,
רב נמ"י אי' שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. וכל
שמאן ר"ב מלש הסור פשוט דכ"ל דלא שייך זכ בלאו
אלא על שירושם ז"ל על מלוא כחורכ ולא על מלוא
שטיקוס דרנבן. וכל דאי בצרכות די י"ט דכל דרנבן
אסמכוכ אלל הסור אינו אלל אסמכוכא, משיב קאמר

דמכ"מ נוכל לומר ולונו משום דהוי זקניך ויאמרו לך. וזוכי דעת כיורי סוככ פי"ג דס"ל לנכך על דרנבן ולונו
ע"מ זקנים, כינו משום דמסמכו עיקר צרככ זו על לשון ככתוב זקניך ויאמרו לך. מיכו און קו"ל דמכ"מ
מנכבין כמו ע"מ כחורכ וכל מיכא לר"י דמנכבין בעיקר דרנבן משום מלוא זקניך ויאמרו לך כינ על מנכב דנפסא
לן משאל אביך ויגדך, כינו מנכב אבותיו כמש"כ כעכ"מ ר"ע מקום שזכנו דג"ל מדכתיב שמע בני מוסר
אביך, ומנו ב"ה עפ"י מנכב כ"ל מדכתיב ואל הטוב תורה אמך כמנכב דנבדו רבינו בסמוך. משא"כ לרב
אוויא דס"ל דכל דמנכבין על עיקר דרנבן משום לא הסור, וא"כ מנכב בעלמא ודאי אינו בכלל זכ כמש"כ
כהו סוככ מ"ד ב' ולא מנכבין משום הכי קרא דלא מיירי בעלמא כלל [ואחר כוהני שמעתי כזכ משמו של
בגאון ר"ע אביך דק"ק פינסק ז"ל]. וכרמב"ם לטעמי פשיא מבי צרכות דס"ל דכל דמנכבין על מלוא דרנבן
כוא משום לא הסור, אלל שנקט רש"י דקרא ועשי משיב עפ"י כדבר וגו' וימקו עמו שאין מנכבין אלל על
לשון עשכ כמש"כ ברא"ש כהובות פ"א, וא"כ אין מנכבין על מנכב. וכטעם שפסק כרמב"ם משום לא
הסור, י"ל דגירסא כ"י כדאי בסוככ די מ"ו דסתמא דגמרא ס"ל משום לא הסור. ורנב"י אי' משום שאל
אביך וגו', וכלכ כסתמא דגמרא, ומחילא כ"כ אפי"ג דמשכחין שמנדין על עיקר דרנבן כדאי בעדיות שגדו
על נט"ו ובגירסות ד' ס"ג נדכ רבינא על איסור שבות, מכ"מ שאני מנכבא בעלמא. אכל רבינו כעתיק דרשכ
דחוככ רב אוויא א' משום לא הסור, רנב"י אי' משום שאל אביך וגו'. וידוע דרנב"י מרס דהלמודא שפי' ר"א
ונס סתמא דירי' בכה כרנב"י כמש"כ, מש"כ יש לפסוק דמנכבין על מנכב ג"כ. וזוכי דעת רב סע"י גאון
שכ"ס ברא"ש שלכו פי' יוכ"כ שכה לנכך על כטיילכ בערב יוכ"כ וכיינו משום שזכנו כך, וא"כ כינ שמנדין

על מנכב שכוה כאיסור דרנבן דשיחס עיקרן מדברי קבלה. עוד זאת ראיתי ליישב דעת כרמב"ם דס"ל
שאין מנכבין על מנכב, דמכ"מ מודכ שאין זכ משום צרככ לנטלכ, ורש"י מיכא כ"ו. וזוכי דעת כר"ח בכה
דאי' בעטיות די' כ"ה ב' יחיד לא יהחיל ואם כהחיל גומר, ופי' לא יהחיל בצרככ ואם כהחיל לנכך צריח אקבי
וגמור צרככ יכללך. ולכאורכ המוכ מו שאל שו וריחו נודף כו' אלל שאין זכ משום צרככ לנטלכ
וכיינו מש"כ רב כלי גאון שאם צריך על הלילה הפילין אין מוחין בידו, ותמכ כטור אריס ס"י כ"ט דרמ"ג או
מהויב או אסור, אכל ודאי ס"ל לילכ ז"ה אלל שבמנכב לחלוץ ורש"י לנכך. ועפ"י זכ נכנו כגוסי לנכך על מ"ע
שכז"ג נס לדעת כרמב"ם ז"ל דכיון שאין אסור לנכך על שזכנו ראוי לפסוח לכן ניר כמו שמוציא בידו,
כמו שכתירו לסאך צו"ס כידוע, ולזכ כיון כשר מקולי בתו צרכות די' י"ד אי' ד"כ ימים. ומיושבה שפיר כסוגי
דפסחי פי' מקום שזכנו דניח בכה דבני סחאי מפרשי חלכ מארזוא, ומסיק כשי"ס אי' רובן אורז אכלי לא ניכלכ
זר באשייכו כי כוכי דלא לשחכ תורה חלכ, ואי רובן דגן אכלי ניכלכ זר באשייכו כי כוכי דלא ליהי לאשרשו
מכשטור טיב"ס. ולכאורכ ק' ממ"ג אי' נכנו לנכך ראוי לכפריש משום צרככ לנטלכ, ואי לא מנכב כרו ידמי
שכוא פטור טיב"ס ולא פטור אה דגון, וכדומה שככי בקשכ בל"ה. וכינ"ז קשכ בסוככ די' ל"ה ב' כ"י

קצ"ל זמנין דנפיק חורבא כו', וקי' עמנ"פ אי' צריך כ"כ לנטלכ, ואי לא צריך כרו ידע. אלל כמש"כ,
דלכ"ע רשות מיכא לנכך על מנכב, אלל שאינו כמו נר סוככ וכדומכ עיקרו דרנבן שחייב לנכך. ועפ"י
זכ י"ל חו' גיטין די' מ"א די' בשב"ו, ולא משום דמפניד ל"י איסורא דמנכך עליכן וכ"ו צרככ לנטלכ
דכל סוככ ולולב כו' אלל משום כו' ולכאורכ קי' דמכ זכ דמיון בהם מנכב משא"כ תפילין אלל פ"ל דאפי'
מלא מנכב רש"י לנכך כשמהויב אי"ע באיזכ מלכ שזכנו כו' אחר. (ד) כיון דלא צמח ביתג"י היינו שמתא.
מעיקרא כ"י סנור דקלכ בעלמא לט"י וכדר מסיק דארו שזו שמהם וקלכ לט"י, ולכ"י לא למה כהני
ששלבכ כמארכ בצפ"י דיו. ולולב לשון כיינו שמתא כ"י נכון לשרש דכ"ק דכיון דלא למה כהני שקלא למטרפ"י
ככל ולא רככ עוד לשמתו, וכעו"ש במקום שמהא. לשון כרד"ל ז"ל. ועי' יבמות די' ל"ז ח"א שמשחינן ל"י והיא
עירוקי' מסהי"א, ופירשו כרש"שונים ז"ל שכוא קבלה עונש סגי ל"י לפטור מדווין, וכ"כ אי' במהוה די' ל"ז